



MANTA

Mini-Publics And Other New Forms
Of Participation In Civic Education

Priručnik

Austrijske mini- javnosti

Lekcije triju slučajja

Impresum

PROJEKTNO VODSTVO

Alessandra Santoianni
Demokratiezentrum Wien
Hegelgasse, 6
1010 Beč
AUSTRIJA



UPRAVLJANJE I PROVEDBA

Alessandra Santoianni, santoianni@demokratiezentrum.org
Charlotte Jüsten, juesten@demokratiezentrum.org

PARTNERI



Institut für
Didaktik der
Demokratie



Osim ako je drugačije navedeno, ovaj je izvještaj licenziran pod oznakom CC-BY-NC-SA 4.0. Kako biste vidjeli kopiju ove licenze, posjetite <https://creativecommons-s.org/licenses/by-nc-sa/4.0> Vlasništvo bi trebalo biti dano autorima te projektu. Dokument je dostupan putem <https://www.demokratiezentrum.org/bildung/angebote/projekte/aktuelle-projekte/manta/>



Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European

Union or OeAD-GmbH. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them. Projekt br.: 2021-2-AT01-KA220-SCH-000048927

Autori:

Stefanie Mayer, Institut für Konflikt Forschung

Viktoria Eberhardt, Institut für Konflikt Forschung

Suradnici:

Alessandra Santoianni, Demokratiezentrum Wien

Charlotte Jüsten, Demokratiezentrum Wien

Patrick Bredl, Institut für Didaktik der Demokratie, Leibniz Universität Hannover

Florian Wieczorek, Mehr Demokratie

Matej Mikašinović-Komšo, Gong

Dejan Zelenak, Gimnazija Pula

Renate Eberhardt, Volksschule St. Andrä-Höch

Austrijske mini-javnosti. Lekcije triju slučajeva

1. Uvod: Zašto ovaj priručnik?	1
1.1. Informacije o projektu MANTA	1
1.2. O priručniku	1
2. Mini-javnosti kao instrument deliberativne demokracije	2
2.1. Ideja: deliberativna demokracija ukratko	2
2.2. Kako funkcionira: instrumenti deliberativne demokracije	3
2.3. Po čemu su mini-javnosti posebne?	5
2.4. Zašto se mini-javnosti upotrebljavaju?	6
2.5. Kriteriji "uspješnih" mini-javnosti	8
3. Studija slučaja 1: mini-javnost Vorarlberga	11
3.1. Inicijativa	11
3.2. Predstavnici i predstavnice	13
3.3. Deliberacija	13
3.4. Stručnjaci i stručnjakinje	15
3.5. Političko uklapanje	17
3.6. Implementacija rezultata	18
3.7. Šira javnost	19
3.8. Perspektive	20
4. Studija slučaja 2: mini-javnost o budućnosti demokracije	21
4.1. Inicijativa	21
4.2. Predstavnici	22
4.3. Deliberacija	23
4.4. Stručnjaci	24
4.5. Političko uklapanje	24
4.6. Implementacija rezultata	25
4.7. Šira javnost	25
4.8. Perspektive	25
5. Studija slučaja 3: Austrijska klimatska skupština građana (CCA)	27
5.1. Inicijativa	27
5.2. Predstavnici	28
5.3. Deliberacija	30
5.4. Stručnjaci	32
5.5. Političko uklapanje	33
5.6. Implementacija rezultata	34
5.7. Šira javnost	35

5.8. Perspektive	36
6. Sažetak.....	38
7. Pristup vlastitoj mini-javnosti korak po korak	43
8. Daljnji izvori.....	45
8.1. Pregled i primjeri mini-javnosti	45
8.2. Preporuke za praktičare.....	46
8.3. Pozadina, teorija i akademska rasprava	47
8.4. Temeljni pojmovi	50

1. Uvod: Zašto ovaj priručnik?

1.1. Informacije o projektu MANTA

Projekt "*Mini-Publics and other new forms of Participation in Civic Education*" (MANTA)¹ financiran je sredstvima Europskog programa Erasmus+. Sedam partnera, uključujući istraživačke institucije, organizacije civilnog društva i škole iz Austrije, Hrvatske i Njemačke, surađuju kako bi promovirali obrazovanje za demokraciju te pružili nastavnicima i nastavnicama obuku i alate koji im omogućavaju podučavanje o novijim oblicima demokracije, koji se mladima čine privlačnijima od tradicionalne stranačke politike.

Jedan od instrumenata deliberativne demokracije koji dobiva međunarodnu pozornost jesu mini-javnosti, tj. organizirani forumi na kojima građani i građanke raspravljaju o političkim problemima i formuliraju preporuke za političke aktere, kao što su parlament i vlada. Primjer iz Irske postao je posebno poznat jer je promijenio stajalište države o pobačaju s jednog od najrestriktivnijih u Europi na liberalno, čime je dokazano da građanska deliberacija doista može poticati promjene.

Materijali razvijeni u projektu MANTA mogu se pronaći online, a uključuju trening za mješovito učenje, webinar, materijale za istraživačko učenje u učionici i podcaste. Zajedno, oni čine paket koji nastavnici i nastavnice mogu koristiti za samostalno obrazovanje te kao inspirativne alate za podučavanje o demokratskom sudjelovanju.

1.2. O priručniku

Ovaj priručnik uglavnom je osmišljen kao resurs za nastavnike i nastavnice te studente i studentice (starije od 16 godina ili na sveučilištu), novinare i novinarke te opću javnost zainteresiranu za precizne informacije o mini-javnostima kao specifičnom obliku deliberativne demokracije. Drugo poglavlje pruža teorijsku i konceptualnu podlogu o deliberativnoj demokraciji te specifičnostima mini-javnosti i građanskih skupština. Ukratko, sažima najvažnija saznanja i aktualne rasprave iz znanstvene literature i uključuje reference na dodatne izvore za one koji žele produbiti teoriju demokracije.

Središnji dio priručnika, međutim, ima za cilj približiti stvarnu praksu deliberativne demokracije fokusirajući se na tri studije slučaja iz Austrije, koje se koriste kako bi se istražile prednosti i nedostaci tih građanskih skupština u različitim okruženjima. Prva, regionalna i lokalna mini-javnost Vorarlberga, gdje je od 2011. godine održano 13 mini-javnosti na različite teme, pokazuje kako se ovaj instrument može uspješno uključiti u regionalne i lokalne procese donošenja odluka. Druga je prva nacionalna mini-javnost na temu budućnosti demokracije, održana u rujnu 2021. godine u Gornjoj Austriji, koja se analizira kao primjer deliberativne demokracije koja pristupa odozdo prema gore. Treća je nacionalna klimatska skupština održana od siječnja do lipnja 2022. godine, koja pruža primjer građanske skupštine što ju je proveo parlament. Struktura studija slučaja uglavnom kronološki slijedi mini-javnost od njezinih početaka do prihvatanja rezultata od strane šireg političkog sustava. Stoga je svako podpoglavlje posvećeno određenom pitanju ili skupu pitanja koji mogu biti relevantni za rasprave u učionici. Iako sva pitanja ne dopuštaju definitivne odgovore, čitateljima i čitateljicama se pružaju informacije kako bi se uključili u rasprave utemeljene na dokazima o mini-javnostima kao jednom instrumentu deliberativne

¹ <https://www.demokratiezentrum.org/bildung/angebote/projekte/aktuelle-projekte/manta/> [Pristupljeno 16.10.2023]

demokracije. Zaključni sažetak povezuje tri slučaja i uspoređuje različite dizajne i njihove prednosti i nedostatke.

Čitatelji i čitateljice na kraju priručnika mogu pronaći popis resursa s dodatnim informacijama o deliberativnoj demokraciji i mini-javnostima.

2. Mini-javnosti kao instrument deliberativne demokracije

2.1. Ideja: deliberativna demokracija ukratko

Deliberativna demokracija je "škola mišljenja u političkoj teoriji koja tvrdi da političke odluke trebaju biti proizvod pravedne i razumne rasprave i debate među građanima i građankama."² U tom smislu, ideal demokracije ne sastoji se od donošenja odluka glasanjem, već od informirane, racionalne te od moći oslobođene razmjene argumenata o bilo kojem problemu ili politici, pri čemu svaki sudionik teži javnom dobru umjesto traženja individualnih koristi. Cilj je postići konsenzus, a ne osigurati odluku većine. Stoga se osobna mišljenja formiraju u procesu deliberacije, tj. snagom boljeg (racionalnog) argumenta umjesto vođenja individualnim interesima.

Pokušaj da se ovaj ideal provede u praksi uključuje fokus na proces donošenja odluka. Prema filozofu Jürgenu Habermasu,³ čija je etika diskursa značajno utjecala na razvoj deliberativne demokracije, poštenu postupci i nesmetana komunikacija unutar procesa deliberacije upravo su ono što osigurava demokratsku legitimnost. Idealno, legitimnima se mogu nazvati samo odluke i norme prihvaćene od svih sudionika i sudionica u odgovarajućem diskursu (npr. svi građani i građanke u slučaju donošenja odluka na nacionalnoj razini).

U stvarnom svijetu, idealni uvjeti za deliberaciju nikad se ne ostvaruju, budući da ljudi rijetko ispunjavaju ideal odvojenih, čisto racionalnih građana imunih na moći na retoričke maneuvre te dovoljno informiranih da procijene učinke svojih odluka. Ostaju važna pitanja u vezi s tim tko i kako definira probleme i pitanja - tko ima moć kreiranja agende - prije nego što deliberacija uopće počne. Još osnovnija pitanja o konceptualnom isključenju onih koji ne ovladavaju društvenim i kulturnim kriterijima za racionalnost (npr. zbog dobi ili kognitivnih sposobnosti), kao i mogućnosti određenih situacija koje odstupaju od navodnog javnog dobra, što se može zanemariti. To otvara problem načina na koji deliberativni instrumenti mogu osigurati prava marginaliziranih skupina, kao i manjina s različitim stavovima. Druge političke teorije naglašavaju da su kompleksna društva karakterizirana antagonističkim odnosima, tj. proturječjima koja ometaju konsenzualna rješenja. Unatoč takvoj kritici, ideja demokracije kao kontinuiranog deliberativnog foruma ima očiglednu privlačnost iz najmanje dva razloga. Prije svega, pobornici i pobornice vide posebnu epistemičku vrijednost u deliberaciji,⁴ što znači da deliberativni instrumenti obećavaju bolje odluke (u obliku preporuka ili čak obvezujućih odluka) od onih nastalih

² Egan J.L. Deliberative democracy. <https://www.britannica.com/topic/deliberative-democracy> [Pristupljeno 15.2.2023]. Sukladno literaturi, nastavljamo koristiti termin "građanin" i "građanka", ali važno je istaknuti da deliberativna demokracija većinski zahvaća stanovnike i stanovnice, a ne samo osobe koje službeno posjeduju državljanstvo.

³ Finlayson, J.G./Rees, Dafydd Huw. 2023. Jürgen Habermas. <https://plato.stanford.edu/entries/habermas/>, kao i <https://contemporarythinkers.org/jurgen-habermas/> [Oboje pristupljeno 06.12.2023]

⁴ Pogledajte, na primjer, poglavlje autora Estlund, D./Landemore, H. 2018. The Epistemic Value of Democratic Deliberation. U: Bächtiger, A. et al. (ur.). The Oxford Handbook of Deliberative Democracy, <https://academic.oup.com/edited-volume/28086/chapter-abstract/212134018> [Pristupljeno 29.03.2023]

predstavničkom demokracijom. Razlozi za ovaj optimizam uključuju odsutnost strategiziranja stranaka ili interesnih grupa, raznolikost predstavljenih gledišta i neovisnost o izbornim ciklusima, što političare i političarke, ili zastupnike i zastupnice parlamenta može potaknuti da preferiraju kratkoročna rješenja nad održivim dugoročnim rješenjima. To je posebno problematično s obzirom na sporne i vrijednosno opterećene teme (npr. seksualna i reproduktivna prava) ili egzistencijalne, ali dugoročne probleme (poput klimatskih promjena), gdje se mjere moraju poduzeti odmah kako bi se ublažile prijetnje u budućnosti. Drugo, deliberativna demokracija građanima i građankama nudi glas van biranja unaprijed definiranih opcija. Deliberativna demokracija dobiva na popularnosti otkako se dijagnosticira politička apatija, nedostatak povjerenja u političke predstavnike i predstavnice te rezultirajuća "kriza demokracije"⁵ (ili "kriza predstavljanja"), koju desni populizam obilato koristi. Nadamo se da će, kad ljudi vide da oni - ili barem netko sličan njima - mogu izravno utjecati na donošenje politika, postati manje skeptični u vezi s navodnim elitizmom politike i početi razmišljati o sebi kao djelotvornim građanima, a ne kao o žrtvama odvojene političke klase. Unatoč čestoj upotrebi termina "građanin" i "građanka", deliberativni demokratski instrumenti uglavnom ciljaju na stanovnike i stanovnice, a ne samo na osobe koje imaju formalno državljanstvo. Također se smatraju mogućnošću zaobilazanja problema restriktivnih zakona o državljanstvu koji ometaju demokratsko sudjelovanje.⁶

Deliberativni demokratski procesi ugrađeni su u politički sustav na različite načine, umjesto da zamijene postojeće instrumente predstavničke i/ili direktne demokracije. Oni približavaju slobodan, neometan i racionalan diskurs koji ideal deliberativne demokracije pretpostavlja. To može uključivati pružanje informacija izabranim predstavnicima i predstavnicama, kao i zajedničko donošenje odluka s građanima i građankama.

2.2. Kako funkcionira: instrumenti deliberativne demokracije

Postoji širok raspon deliberativnih demokratskih instrumenata koji se mogu koristiti na različitim razinama političkog sustava. Primjeri lokalnog odlučivanja uključuju dizajn javnih prostora, a građanske skupštine ili mini-javnosti se također mogu održavati na nacionalnoj razini, kao što je bio slučaj sa skupštinama o klimatskim promjenama u mnogim europskim državama. Osim tih političkih primjena, deliberativni demokratski procesi često se provode u manjoj mjeri unutar organizacija, primjerice u obliku školskih vijeća, odlučivanja usmjerenog na učenike i učenice u učionici ili participativnog proračuna u poduzećima ili školama. Međutim, iako je u tim slučajevima često moguće da svi zainteresirani sudjeluju u deliberaciji, zastupljenost postaje jedan od glavnih izazova za deliberativnu demokraciju u politici.

U nastavku donosimo pregled nekih od glavnih deliberativnih instrumenata koji se koriste za uključivanje građana i građanki u političko odlučivanje. Umjesto da bude iscrpna, lista je namijenjena prikazivanju

⁵ Značajno je napomenuti da je fraza prvi put korištena kao naslov izvješća iz 1975. godine, koje je krivilo teškoće upravljanja u industrijskim zemljama zbog "viška demokracije", a ne nedovoljnog sudjelovanja javnosti (Crozier, M.J. i ostali, 1975. *The Crisis of Democracy. Report on the Governability of Democracies to the Trilateral Commission*. https://archive.org/details/crisis_of_democracy [Pristupljeno 15.02.2023]). Za kritički pregled znanstvenih debata na ovu temu, pogledajte: Merkel, W. 2014. *Is There a Crisis of Democracy? U: Democratic Theory* 1(1), 11-25. <https://doi.org/10.3167/dt.2014.010202> (puni tekst dostupan na: https://projects.iq.harvard.edu/files/mobilized_contention/files/democratic_theory_merkel_2014.pdf [Pristupljeno 15.02.2023]).

⁶ Jedan prilično ekstreman primjer je Beč, gdje otprilike jedna trećina odrasle populacije nema austrijsko državljanstvo, i stoga nema pravo glasa. <https://www.wien.gv.at/menschen/integration/daten-fakten/bevoelkerung-migration.html> [Pristupljeno 16.10.2023]

raspona mogućnosti i davanju prvog dojma o različitim načinima na koje su deliberativni instrumenti isprepleteni s drugim oblicima demokratskog odlučivanja.

- Mini-javnosti: građanske skupštine su deliberativni instrument koji se najčešće povezuje s tijelima mini-javnosti. One okupljaju raznoliki skup građana i građanki, odabranih slučajnim izborom, kako bi razmatrali unaprijed zadane probleme i dali preporuke (više ili manje obvezujućeg karaktera) donositeljima politika. Tijela mini-javnosti nastoje uključiti sudionike i sudionice reprezentativne za populaciju u sociodemografskom smislu i za raznolikost mogućih stajališta o razmatranom problemu.⁷ Budući da su građanske skupštine u središtu ovog kompendija, detaljnije ćemo ih razraditi u nastavku.

Potpuno je drugačiji oblik tijela mini-javnosti deliberativno istraživanje mišljenja.⁸ Ovo je oblik istraživanja javnog mnijenja u kojem se najprije slučajno odabrani uzorak građana i građanki obrazuje o određenom pitanju, prije nego što u malim grupama razmatraju te na kraju daju svoja mišljenja. Ideja je da ljudima često nedostaje dubinska informacija, kao i vrijeme i poticaji da se bolje informiraju o određenim pitanjima. Stoga će standardno istraživanje mišljenja proizvesti iskrivljene rezultate i može dovesti do loših ishoda ako donositelji i donositeljice politika temelje svoje odluke na tim rezultatima. Deliberativna istraživanja omogućavaju građanima i građankama da steknu informirano mišljenje, i omogućavaju znanstvenicima i znanstvenicama da mjere utjecaj same deliberacije na javno mišljenje.

- Javne konzultacije i slušanja: ovo su manje formalni oblici deliberacije osmišljeni kako bi se prikupile povratne informacije javnosti te uvidi u specifične probleme ili politike. Mogu uključivati različite instrumente, uključujući otvorene sastanke ili online platforme za prikupljanje ideja i/ili povratnih informacija. Obično su sudionici i sudionice samoizabrani, što znači da se svaka zainteresirana osoba može pridružiti. Iako ovo na prvi pogled može izgledati kao najinkluzivnija opcija, često dovodi do prekomjerne zastupljenosti visoko obrazovane, starije i srednjoklasne skupine sudionika i sudionica. Istovremeno, drugim skupinama često nedostaje pristup tim procesima. Rezultati konzultacija i slušanja nisu obvezujući, ali će, u većini slučajeva, barem biti spomenuti prilikom predstavljanja odluka.
- Participativno upravljanje proračunom: proračuni se često nazivaju "politikom u brojevima", a raspodjela javnih sredstava doista spada među najfundamentalnije političke odluke. Participativno upravljanje proračunom - prvi put implementirano u brazilskom gradu Porto Alegreu 1989. godine - omogućuje građanima i građankama da predlaganje projekata ili inicijativa te glasanje o raspodjeli resursa u kasnijoj fazi procesa. Najčešće se primjenjuje na regionalnoj ili lokalnoj razini, ali su postojali i projekti na nacionalnoj razini (npr. u Portugalu). Participativno upravljanje proračunom ima za cilj povećati transparentnost i odgovornost kao i angažman građana. Među poteškoćama jest i činjenica da su veliki dijelovi proračuna tipično neraspoloživi za slobodno uređivanje.⁹

⁷ Za kritičku raspravu o tvrdnji mini-javnosti oko predstavljenosti, pogledajte: Peixoto, T.C/Spada, P. 2023. Reflections on the representativeness of citizens' assemblies and similar innovations. <https://democracyspot.net/2023/02/22/reflections-on-the-representativeness-of-citizens-assemblies-and-similar-innovations/> [Pristupljeno 29.03.2023]

⁸ Deliberativno istraživanje mišljenja je koncept James S. Fishkina. Za uvod pogledajte: <https://deliberation.stanford.edu/what-deliberative-pollingr> [Pristupljeno 1.03.2023]

⁹ Za više informacija o globalnom stanju participativnog budžetiranja, pogledajte: <https://www.pbatlas.net/index.html>. Za više informacija o participativnom budžetiranju u školama, pogledajte: <https://www.participatorybudgeting.org/what-is-pb/pb-in-schools/> [both retrieved 1.3.2023].

- Suradničko upravljanje: dok su dosad spomenuti instrumenti općenito usmjereni na građane i građanke, suradničko se upravljanje fokusira na uključivanje dionika i dionica, uključujući vladine dužnosnike i dužnosnice, organizacije civilnog društva, stanovnike i stanovnice određenih područja te predstavnike i predstavnice industrije i poslovnih subjekata. Ti dionici i dionice pozivaju se na dijaloge ili radionice, kako bi surađivali i/ili pronašli zajednički temelj u vezi s konkretnim pitanjima. Takvi se oblici uključivanja obično koriste u pripremi političkih procesa donošenja odluka.

Kao što ovi primjeri pokazuju, deliberativna demokracija nudi različite instrumente koji se mogu prilagoditi različitim potrebama. Deliberacija se može prilagoditi u bilo kojoj fazi političkog ciklusa, počevši od definiranja problema (npr. zašto djevojčice rijetko koriste ovaj javni park dok ga dječaci koriste?) i razvoja kreativnih rješenja (razmišljanje "izvan okvira" o tome što se može učiniti), sve do donošenja odluka (što zapravo treba učiniti?) i evaluacije (funkcionira li doista ovo?). Svi oblici deliberacije dolaze s prednostima i nedostacima, među kojima su pitanja koja se odnose na odabir sudionika, postavljanje dnevnog reda i moderaciju, informacije sudionika i njihovo znanje o problemu koji se razmatra te prihvaćanje rezultata.

2.3. Po čemu su mini-javnosti posebne?

Pojam "mini-javnost" potječe od političkog znanstvenika Roberta Dahla, koji je 1989. godine zamislio "*mini-populus*", tj. skup građana i građanki reprezentativan za širu populaciju koja bi se okupljala i raspravljala o određenoj temi s ciljem informiranja javnosti i odlučivanja. Iako se mini-javnost može sastojati od svega desetak, pa to do nekoliko stotina sudionika i sudionica, ovisno o njezinu lokalnom, regionalnom, nacionalnom ili čak nadnacionalnom usmjerenju,¹⁰ mini-javnosti uvijek teže odražavanju raznolikosti određene populacije, obično putem neke vrste slučajnog uzorkovanja. Od 1990-ih je godina razvijeno nekoliko inovativnih oblika javnog sudjelovanja, koji su se okupili pod nazivom "mini-javnost", zajedno s već uspostavljenim oblicima poput građanskih porota (prvo uspostavljeno u SAD-u 1971. godine), konsenzusnih konferencija (koje su nastale u Danskoj krajem 1980-ih), planerskih ćelija (koje uglavnom raspravljaju o pitanjima urbanog planiranja od 1970-ih) i deliberativnih anketa (najprije održane u SAD-u 1988. godine). Odnedavna se pojam mini-javnosti snažno povezuje s građanskim skupštinama koje se od navedenih tipova razlikuju po njihovim jačim - iako različitim - vezama s političkim sustavom i, stoga, snažnijem utjecaju na donošenje odluka. Instrumenti za prenošenje odluka građanskih skupština u zakonodavnu sferu uključivali su, između ostalog, referendum koji obvezuju na donošenje odluka (na primjer o liberalizaciji irskog zakona o pobačaju koju su potvrdili birači i biračice ili o izbornoj reformi u Ontariju, Kanada, gdje su birači odbacili prijedlog građanske skupštine), odnosno obvezuju parlamente da odgovore i javno obrazlože zašto se suzdržavaju od postupanja prema određenim preporukama (npr. u slučaju Škotske klimatske skupštine) ili barem moralni autoritet koji političare i političarke prisiljava da rezultate shvate ozbiljno (kao npr. u slučaju Njemačke klimatske skupštine, koja je organizirana odozdo prema gore, tj. od civilnog društva, i nije formalno povezana s političkim sustavom).¹¹

¹⁰ Za više informacija o različitim oblicima mini-javnosti, pogledajte: Escobar, O./Elstub, S. 2017. Forms of Mini-publics. www.newdemocracy.com.au/forms-of-mini-publics [Pristupljeno 2.3.2023]

¹¹ Za sistematičnu usporedbu četiri različitih klimatskih skupština, pogledajte: Stack, S./Griessler, E. 2022. From a 'half full or half empty glass' to 'definitely a success'. Explorative comparison of impacts of climate assemblies in Ireland, France, Germany and Scotland. IHS Working Paper Series 39. <https://irihs.ihs.ac.at/id/eprint/6113/> [Pristupljeno 2.3.2023]

Da sumiramo, u ovom priručniku se uglavnom fokusiramo na građanske skupštine kao specifičan deliberativni demokratski instrument, iz tri jednako važna razloga. Prvo, za razliku od uobičajenijih oblika javne konzultacije, mini-javnosti općenito, a posebno građanske skupštine, teže da budu reprezentativnije za definiranu populaciju u smislu sociodemografskih karakteristika, kao što su socijalni status, regija, obrazovanje, etnička pripadnost, spol i dob, čime postižu jaču demokratsku legitimnost od formata koji se oslanjaju na samoizbor sudionika i sudionica. Drugo, dok drugi oblici mini-javnosti, kao što je deliberativno istraživanje mišljenja, također zahtijevaju neki oblik reprezentativnog sudjelovanja, ti instrumenti su namjerno osmišljeni kako bi donositeljima odluka pružili jasnu sliku (informiranog) javnog mnijenja, umjesto da omoguće građanima i građankama da aktivno sudjeluju u donošenju odluka. Za razliku od toga, građanske skupštine teže obvezivati donositelje politika na poštivanje preporuka građana i građankama, uglavnom pružajući formalne veze s političkim sustavom i neki mehanizam za prijenos rezultata. Ipak, nedostatak prihvaćanja rezultata ostaje Ahilova peta ovog oblika sudjelovanja, o čemu ćemo detaljnije raspravljati u nastavku. Naposljetku, postoji empirijski slučaj za rastuću važnost ovog tipa deliberativnog demokratskog instrumenta. Činjenica je da se građanske skupštine sve češće koriste kako bi se nosile s kontroverznim pitanjima i pružale smjernice donositeljima politika i javnosti - najistaknutiji primjer je irska građanska skupština u razdoblju 2016./2017. godine, koja je, između ostalog, otvorila put liberalizaciji zakona o pobačaju.¹² Stoga, građanske skupštine imaju potencijal postati utjecajni instrumenti političkog odlučivanja - ali dolaze s rizicima i potencijalnim upozorenjima.

2.4. Zašto se mini-javnosti upotrebljavaju?

Kao što se može vidjeti, svi oblici mini-javnosti teže pružiti donositeljima i donositeljicama odluka informacije, uvide i preporuke, koje odražavaju mišljenja šire populacije o određenom pitanju, kad bi imala vremena i resursa za prikupljanje informacija, obrazovanje i razmatranje na racionalan način. Stoga je prvi cilj mini-javnosti poboljšati kvalitetu donesenih odluka. Dizajn faze informiranja kao dijela deliberativnog procesa, uključivanje stručnih znanja i raznolikost sudionika među alatima su koji se koriste u tu svrhu.

S gledišta demokracije, jednako je važno da mini-javnosti pružaju i iskustva življenja demokratskog sudjelovanja. Ta iskustva se prije svega odnose na sudionike i sudionice: oni stječu duboko znanje o trenutačnom problemu, što često uključuje i ovladavanje složenim pravnim pitanjima.¹³ To može povećati samopouzdanje sudionika i sudionica u njihovu sposobnost sudjelovanja u demokratskom odlučivanju umjesto delegiranja složenih pitanja stručnjacima i stručnjakinjama na tehnički način. Sudionici i sudionice imaju priliku čuti svoj glas u politički izazovnim raspravama i smatrati se sposobnima pokrenuti promjene, što je vjerojatno najvažnija lekcija u građanskom obrazovanju. Budući da se mini-javnosti najčešće održavaju na kontroverznim temama koje stvaraju duboki društveni jaz, sudionicima i sudionicama se također pruža iskustvo raspravljanja i suradnje kako bi taj jaz premostili. Moderacija i jasne procedure uz zajedničku predanost zajedničkom zadatku koriste se kako bi se olakšali ti teški

¹² Za irski slučaj, pogledajte: Palese, M. 2018. The Irish abortion referendum: How a Citizens' Assembly helped to break years of political deadlock. <https://www.electoral-reform.org.uk/the-irish-abortion-referendum-how-a-citizens-assembly-helped-to-break-years-of-political-deadlock/>, kao i kritičniji osvrt dostupan na Politico-web stranici: O'Leary, N. 2019. The myth of the citizens' assembly <https://www.politico.eu/article/the-myth-of-the-citizens-assembly-democracy/> [oboje pristupljeni 06.12.2023]

¹³ U svom prilično kritičnom osvrtu na irsku Građansku skupštinu, Politico citira sudionika kako su "šale s mlađim članicama o tome da će nastaviti studirati pravo počele postajati ozbiljne kako su shvatili da su sposobne razumjeti složene pravne stvari". O'Leary, N. 2019.

dijalozi, što pak može potaknuti povjerenje i socijalnu koheziju. U nekim slučajevima, donositelji i donositeljice politika također sudjeluju u određenim raspravama ili su obvezni odgovoriti na preporuke, pa sudionici i sudionice također mogu ostvariti izravan kontakt s političarima i političarkama te parlamentarnim zastupnicama i zastupnicima.

Zagovaratelji i zagovarateljice deliberativne demokracije također se nadaju da će učinci građanskih skupština kao najistaknutijeg i javno najvidljivijeg oblika mini-javnosti biti veći od samih sudionika i sudionica te da će uključivati širu javnost. Prvo, činjenica da obični građani i građanke ("ljudi poput mene") sudjeluju u političkom odlučivanju, trebala bi politiku učiniti manje apstraktnom i ojačati pojam demokracije kao "vladavine naroda". Drugo, građanske skupštine osmišljene su za javni utjecaj putem različitih instrumenata, uključujući objavljivanje (stručnih) informacija koje sudionici i sudionice dobiju, kao i postupaka deliberativnog procesa te osmišljavanja sveobuhvatnih medijskih strategija. U nekim slučajevima, sudionici i sudionice između razmatranja održavaju lokalne skupštine kako bi uključili još više gledišta i, još važnije, kako bi bili ambasadori i ambasadorice za samu deliberativnu participaciju. U suštini, građanske skupštine imaju tri ciljne skupine: donositelje i donositeljice odluka, kojima trebaju biti pružene temeljito promišljene preporuke; sudionike i sudionice koji doživljavaju mogućnosti deliberativne demokracije i postaju multiplikatori u smislu faktičnog znanja kao i kompetencija za dijalog; i širu javnost koja bi trebala biti uključena na značajan, manje stranački način, time jačajući povjerenje u samu demokraciju. Ipak, valja napomenuti da je u praksi bilo teško uključiti javnost osim ako nije bila riječ o iznimno zanimljivom pitanju koje se već razmatra.

Sazivanje građanske skupštine obično uključuje najmanje tri glavna područja od interesa za organizatore i organizatorice: prvo, moraju definirati svrhu i opseg instrumenta i planirati u skladu s tim u pogledu broja i sastava sudionika i sudionica, vremenskog okvira procesa, dnevnog reda o kojem će se raspravljati i potrebnog stručnog inputa, kao i prijenosa rezultata u uspostavljene procese političkog odlučivanja. Drugo, valja identificirati potencijalne sudionike i sudionice u smislu demografskih karakteristika koje trebaju biti zastupljene kako bi se osigurala raznolikost. U tu svrhu, tipični pristup sastoji se od dva koraka. Kao prvi korak, velik uzorak građana i građanki se slučajnim odabirom izdvaja iz registra stanovništva i poziva da sudjeluje u skupštini. Zatim se iz tog skupa pozitivnih odgovora izvlači drugi odabir, osiguravajući da konačni odabir odražava distribuciju određenih osobina (tj. dob, spol, prihodi, stupanj obrazovanja, prebivalište) u široj populaciji. U analizi 105 europskih mini-javnosti, autori i autorice utvrdili su da su u ogromnoj većini slučajeva (75 %) "organizatori primijenili kriterije zastupljenosti za korekciju nedovoljne zastupljenosti određenih društvenih skupina".¹⁴ Iako se točne metode razlikuju, cilj ostaje isti: ispraviti pristranost koja dolazi sa samoizborom sudionika i sudionica za deliberativno sudjelovanje, što obično dovodi do prekomjerne zastupljenosti visoko obrazovanih, socijalno privilegiranih i starijih sudionika i sudionica. Pozivanje i motiviranje sudionika i sudionica u mnogim se slučajevima pokazuje se kao prvi težak korak, jer potencijalni sudionici i sudionice mogu biti oprezni zbog vremenskih ograničenja, nedostatka interesa ili pretpostavke da im nedostaje kvalifikacija. Treće, treba organizirati pružanje resursa i podrške za cijeli proces, uključujući osiguravanje prikladnih lokacija (npr. pristupačnih za invalidska kolica), logistike (npr. pružanje skrbi za djecu sudionika i sudionica), (stručnih) informacija i profesionalne moderacije kako bi se osigurali otvoreni dijalozi koji su srž deliberativne demokracije. Iako se obično nadoknađuju troškovi sudionika i sudionica, prakse u vezi s isplatom male naknade u priznanju za vrijeme i trud sudionika i sudionica variraju.

¹⁴ Paulis, E. et al. 2020: The POLITICIZE dataset: an inventory of deliberative mini-publics (DMPs) in Europe. In: European Political Science 20(3), 521-542. <https://europepmc.org/article/PMC/PMC7371796> [Pristupljeno 16.10.2023]

2.5. Kriteriji "uspješnih" mini-javnosti

Precizni kriteriji uspjeha mini-javnosti, naravno, ovise o ciljevima i opsegu instrumenta definiranog u fazi oformljivanja. Na prvi pogled, mjerenje utjecaja građanskih skupština na donošenje politika čini se jednostavnim zadatkom: ili se njezine preporuke provode, ili se ne provode. Ali u praksi stvari često nisu tako jednostavne. Često se donositelji i donositeljice politika pozivaju na rezultate građanske skupštine kako bi dobili dodatno ovlaštenje za provođenje politika koje su ionako cijelo vrijeme preferirali, dok zanemaruju prijedloge koji su u suprotnosti s njihovim preferencijama. Izjave namjere političara i političarki mogu ili ne moraju biti praćene zakonodavnim djelovanjem, preporuke se mogu prilagoditi (ili razblažiti) u parlamentarnim postupcima ili mogu naići na pravne poteškoće, provedba politika može potrajati dugo vremena itd. Neki istraživači i istraživačice čak tvrde da su najvažniji utjecaj koji su dosad imale građanske skupštine vezane uz klimu omogućile političarima i političarkama napad na ambicioznije klimatske politike, budući da su mogli djelomično preusmjeriti odgovornost. Upozoravaju da uski pogled, koji uzima u obzir samo izravan prijenos preporuka građana i građanki na donošenje politika, ne razumije duboki utjecaj deliberativnih demokratskih instrumenata, čak i u odsutnosti izravnih (i mjerljivih) učinaka.¹⁵ Međutim, u ovom priručniku slijedimo nešto uži pristup, fokusirajući se na učinke koji se mogu izravno povezati s određenom mini-javnošću.

Općenito govoreći, mogu se identificirati četiri područja koja treba uzeti u obzir prilikom evaluacije deliberativnih projekata:

Prvo pitanje jest je li mini-javnost reprezentativna za populaciju zahvaćenu temom o kojoj se raspravlja. To uključuje ravnotežu sociodemografskih faktora poput spola, dobi, etničke pripadnosti, migracijske povijesti ili podrijetla, obrazovanja i socioekonomskog statusa ili prebivališta u urbanim i ruralnim područjima među sudionicima i sudionicama. Važno je naglasiti da reprezentativnost treba tražiti među stvarnim sudionicima i sudionicama, a ne samo među pozvanima, jer stope odbijanja variraju među različitim skupinama; primjerice, roditelji malodobne djece mogu smatrati težim obavezivanje na dugotrajan proces deliberacije. U praksi, građanske skupštine rijetko mogu zadovoljiti kriterije statističke reprezentativnosti zbog ograničenog broja sudionika i sudionica.¹⁶ No, mogu (i trebaju) težiti inkluzivnosti u smislu različitih perspektiva i mišljenja o temi u pitanju te svjesno adresirati "neuspjehe uključivanja" putem pozivanja pripadnika manjinskih skupina i/ili pružanjem posebnih poticaja za sudjelovanje manje zastupljenim skupinama.

Drugi aspekt jest deliberativna kvaliteta procesa, koja se kreće od pružanja adekvatnih, odnosno uravnoteženih i točnih informacija svim sudionicima i sudionicama, do odredbi koje omogućuju poštenu i informiranu deliberaciju te vještih moderacija koje osiguravaju pravedan proces. Ukratko, što su stvarni postupci bliži idealu otvorenog dijaloga koji nije iskrivljen nejednakim odnosima moći, tim bolje. Koncept racionalnosti, međutim - iako je ključan za apstraktne definicije deliberacije koje su raspravljene iznad - u praksi je složeniji jer isključenje osjećaja i emocija samo po sebi može biti viđeno kao čin moći. Stoga, usmjeravanje na racionalnost nosi rizik neopravdanog privilegiranja oblika rasprave koji se obično uče u

¹⁵ Wells, R. et al. 2021. Are citizen juries and assemblies on climate change driving democratic climate policymaking? An exploration of two case studies in the UK. In: Climatic Change 168(5) <https://doi.org/10.1007/s10584-021-03218-6> [Pristupljeno 21.3.2023]

¹⁶ Statistik Austria nudi nekoliko grafova o distribuciji odabranih sociodemografskih karakteristika u austrijskoj Klimatskoj skupštini u odnosu na opću populaciju. Na njemačkome: Rieger, R. 2022. Auswahlverfahren für den Klimarat der Bürgerinnen und Bürger 2021/22. Methodische Dokumentation und Ergebnisse. https://www.statistik.at/fileadmin/pages/300/methodenbericht_auswahlverfahren_klimarat.pdf [Pristupljeno 29.03.2023].

formalnom obrazovanju i povezani su sa stereotipno muškim stilom rasprave. Potreba za emocionalnim angažmanom stoga se prepoznaje u praksi moderacije.¹⁷ Jedno važno pitanje u tom kontekstu je koje su odredbe uspostavljene kako bi se postupilo s neslaganjem - iako je cilj deliberativnih demokratskih instrumenata konsenzus, on ne bi trebao biti postignut kroz ušutkavanje kritičkih glasova ili kroz (samo)povlačenje sudionika i sudionica iz deliberacije.

Treće ključno područje su izravni učinci mini-javnosti/građanske skupštine na donošenje politika, odnosno njezin utjecaj na politike. Iako se ovaj kriterij čini jednostavnim, u praksi je kompliciran, posebno u slučajevima kad prijenos rezultata u politički proces nije snažno institucionaliziran. U komparativnoj studiji klimatskih skupština,¹⁸ identificirano je sedam važnih kontekstualnih faktora koji mogu potaknuti ili omesti utjecaj građanskih skupština:

- Politička moć može više naginjati interesima elita nego preporukama građana i građanki, koji sami nemaju sredstava za rješavanje ove asimetrične veze.
- Dionici i interesne skupine u specifičnim područjima politike mogli bi nadvladati šire društvene interese.
- Troškovi predloženih mjera mogu biti previsoki (ili barem biti korišteni kao argument protiv preporuka građana).
- Vrijeme može biti relevantan faktor, budući da je razvoj politika obično spor proces. Preporuke građana i građanki, stoga, mogu pokrenuti procese za čije će konkretne rezultate biti potrebne godine.
- Sustav interakcije s političkim sustavima možda nije dovoljno jasno definiran kako bi se osiguralo da ga političari ili članovi parlamenta ne ignoriraju.
- Širi politički kontekst, npr. politička situacija općenito, ciklusi izbora, odnos između vlade i opozicije itd., mogu utjecati na to jesu li i kako rezultati prihvaćeni iz razloga potpuno nevezanih uz građansku skupštinu i kvalitetu samih preporuka.
- Sumnja u instrument može biti izražena na općoj razini – npr. kada se na instrumente deliberativne demokracije gleda kao na slabljenje izabranih parlamenata – ili se može konkretnije odnositi na samu građansku skupštinu ako se, primjerice, dovede u pitanje njezina reprezentativnost ili sam proces deliberacije. Stoga je transparentnost tijekom cijelog procesa od iznimne važnosti.

I posljednje, ali ne manje važno, moguće je pokušati procijeniti učinke deliberativnog procesa na sudionike i sudionice te širu javnost. Sudionici i sudionice moraju doživjeti proces kao pravedan, odnosno moraju vidjeti da su njihovi glasovi bili jednako zastupljeni kao i ostali, da su imali potrebne informacije i vrijeme za donošenje informirane odluke i argumentiranje svojih stavova, da su imali vremena i prostora za ponovno razmatranje i eventualnu promjenu mišljenja te da su njihovi doprinosi vidljivi u konačnom ishodu i preporukama. Učinke na širu javnost još je teže procijeniti, ali se njima može pristupiti analizom medijskog izvještavanja s naglaskom na to kako se rezultati deliberativnog procesa koriste za legitimaciju daljnjih zahtjeva i akcija.

¹⁷ Bryant, P./Stone, L. 2020. Climate Assemblies and Juries. A people powered response to the climate emergency. A guide for local authorities and other bodies. <https://sharedfuturecic.org.uk/wp-content/uploads/2020/08/Shared-Future-PCAN-Climate-Assemblies-and-Juries-web.pdf> [Pristupljeno 21.3.2023]

¹⁸ Stack, S./Griessler, E. 2022. From a 'half full or half empty glass' to 'definitely a success'. Explorative comparison of impacts of climate assemblies in Ireland, France, Germany and Scotland. IHS Working Paper Series 39. <https://irihs.ihs.ac.at/id/eprint/6113/> [Pristupljeno 2.3.2023]

Kako su istraživači primijetili, učinkovitost mini-javnosti može imati posljedice daleko izvan specifičnog slučaja, budući da "(ne)uspjeh u provedbi preporuka politika ili objašnjenje odgovora na njih delegitimira građanske skupštine."¹⁹

¹⁹ *Ibid.*, 37

3. Studija slučaja 1: mini-javnost Vorarlberga

Vorarlberg - najzapadnija pokrajina Austrije s drugom najmanjom populacijom - implementirala je mini-javnosti kao politički alat 2006. godine, i stoga je po tom pitanju pionir u Austriji. Dosad je održano više od 60 mini-javnosti, od kojih su 14 bile regionalne, a ostale lokalne. Dvije od njih čak su prešle nacionalne granice: jedna za određenu regiju na granici između Vorarlberga i Švicarske, a druga između Vorarlberga i Lihtenštajna. Tijekom posljednjeg desetljeća, mini-javnosti u Vorarlbergu sve su više institucionalizirane i obuhvaćale su različite kompleksne i konfliktne teme, uključujući obrazovanje, migraciju, mobilnost, poljoprivredu, klimatske promjene i izbore.



Mini-javnosti variraju prema geografskoj razini. One mogu biti nacionalne (kao u Studijama slučaja 2 i 3) ili, kao u Studiji slučaja 1, pokrajinske, regionalne ili transnacionalne. Geografska razina ograničava moguće primjene rezultata mini-javnosti: što se tiče mini-javnosti u Vorarlbergu, prisutni su samo prijedlozi koji spadaju pod nadležnost pokrajinske vlade Vorarlberga, što je ograničeno.

Glavni izvori korišteni za ovu studiju slučaja su dokumenti o svakoj mini-javnosti koje je javno dostavila pokrajinska vlada Vorarlberga²⁰, web stranica bürgerrat.net, koja pruža resurse o mini-javnostima kao alatu, kao i njezinu povijest primjene u Vorarlbergu, YouTube kanal Ureda za volonterski angažman i participaciju²¹, koji se koristi za promociju i dokumentiranje procesa mini-javnosti u Vorarlbergu te online seminar²² o mini-javnostima u Vorarlbergu, koji je organizirala organizacija Mehr Demokratie u Njemačkoj.

3.1. Inicijativa

Kako, tko i s kojim ciljem organizira mini-javnost?

Sve mini-javnosti u Vorarlbergu organizira Ured za volonterski angažman i participaciju, službeno tijelo uprave pokrajine Vorarlberg. Njegov je glavni cilj povećati političko sudjelovanje među građanima i građankama Vorarlberga, što se već 17 godina postiže upravo putem mini-javnosti.

Ured za volonterski angažman i participaciju 1999. godine osnovao je Manfred Hellrigl, koji je djelovao kao direktor i koordinator projekta te je kao takav bio ključan za razvoj i uspostavu mini-javnosti u Vorarlbergu. Isprva je ured bio odgovoran za kampanje osvješćivanja o temi zaštite okoliša. Pet godina poslije, 2004. godine, misija Ureda za volonterski angažman i participaciju promijenila se prema većoj suradnji između pokrajinske vlade i stanovništva u Vorarlbergu. U to vrijeme, guverner Vorarlberga,

²⁰ Dokumentacija o pojedinim mini-javnostima je dostupna putem sljedeće poveznice: <https://vorarlberg.mitdenken.online/imprint> [Pristupljeno 31.10.2023]

²¹ Poveznica na Youtube kanal: <https://www.youtube.com/@FEB-Vorarlberg/videos> [Pristupljeno 31.10.2023]

²² Mehr Demokratie. 2020. Online Seminar: Der Bürgerrat in Vorarlberg – von Österreich lernen. https://www.youtube.com/watch?v=kEmUn_1PP_Y [Pristupljeno 31.10.2023]

Herbert Sausgruber (ÖVP²³), izjavio je da bi Vorarlberg trebao postati najprijateljskija austrijska pokrajina za djecu. Stoga je Ured za volonterski angažman i participaciju organizirao Građansku skupštinu²⁴ nazvanu "Djeca u središtu" (izvorno: *Kinder in die Mitte*). Taj se eksperiment pretvorio u začetnički projekt i označio je početak novih oblika političkog sudjelovanja u Vorarlbergu.

Na Građanskoj skupštini sudjelovalo je ukupno 140 ljudi, uključujući djecu, odrasle te stručnjake i stručnjakinje. Iako je polučila konstruktivne rezultate koje je djelomično provela vlada, troškovi ovog formata bili su previsoki da bi se uspostavili unutar političke strukture. Gradeći na iskustvima ovog projekta, Hellrigl je preoblikovao koncept u manji i izvediviji paket. Prilagodio je koncept Vijeća mudrosti - rani oblik mini-javnosti koji je u Sjedinjenim Američkim Državama implementirao Jim Rough - pretpostavkama i zahtjevima u Vorarlbergu, s uvjerenjem da čak i manja skupina ljudi može doprijeti do srži problema, kao i do srži dobrog rješenja koje bi šira javnost vrlo vjerojatno prihvatila. Dvije godine poslije, 2006. godine, Ured za volonterski angažman i participaciju organizirao je prvu mini-javnost u Europi u maloj i ruralnoj općini Wolfurt.

Od 2013. godine, ustav Vorarlberga obvezuje se na deliberativne demokratske procese, uz direktne i predstavničke demokratske alate (Članak 1, Stavak 4). Istovremeno, Vorarlberg je iste godine uveo specifične smjernice o pokretanju i provođenju mini-javnosti, što je bila važna prekretnica za čvrsto uspostavljanje tog alata unutar političkog procesa.

Prema smjernicama, danas postoje tri različita načina nastajanja mini-javnosti. Za pitanja koja se odnose na državnu upravu, mini-javnost mogu sazvati tri različita tijela: (1) građani i građanke Vorarlberga ako peticiju potpiše najmanje 1000 ljudi, (2) odlukom Vorarlberškog državnog parlamenta i (3) odlukom Vorarlberške državne vlade. Za pitanja koja se odnose na općinsku upravu, mini-javnost može se sazvati odlukom vijeća u zainteresiranim općinama. Jedna od najvećih promjena, uvedena 2013. godine, bila je mogućnost pokretanja mini-javnosti u procesu odozdo prema gore sa samo 1000 potpisa. Ljudi nisu obavezni imati austrijsko državljanstvo kako bi potpisali; samo je potrebno (legalno) živjeti u Vorarlbergu.

Do danas - otprilike deset godina poslije - pet mini-javnosti pokrenuto je metodom odozdo prema gore: prva o zemljištu i tlu u rujnu 2017., a druga o poljoprivredi dvije godine poslije (listopad 2019.). Od 2021., svake se godine pokreće po jedna mini-javnost metodom odozdo prema gore: Klimatske promjene (srpanj 2021.), Pravedni izbori (srpanj 2022.) te Skrbni rad (lipanj 2023.; rezultati još nisu poznati).

Uz pomoć internetskih alata, relativno je lako dostići 1000 potpisa. Na primjer, inicijator mini-javnosti o klimatskim promjenama postigao je cilj uz pomoć samo dvoje prijatelja. Većina inicijativa civilnog društva zapravo je premašila cilj za nekoliko stotina potpisa.

²³ *Österreichische Volkspartei* – to jest, Austrijska narodna stranka – je liberalno-konzervativna politička stranka iz Austrije.

²⁴ Dienel, P. C. 2002. *Die Planungszelle. Der Bürger als Chance*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.

3.2. Predstavnici i predstavnice

Kako se biraju predstavnici i predstavnice?

Kvalificirani predstavnici i predstavnice jesu sve osobe starije od 16 godina, koje imaju glavno prebivalište u odgovarajućoj regiji. Troškove skrbi za djecu i prijevoza pokrivaju organizatori koji također pružaju potvrdu sudjelovanja poslodavcima, ali bez financijske naknade.

Građani i građanke grada ili regije biraju se slučajnim odabirom iz civilnog registra, uzimajući u obzir njihovu dob, spol i mjesto prebivališta. Ostali sociodemografski čimbenici, poput formalnog obrazovanja ili migracijske pozadine, ne uzimaju se u obzir, jer te informacije nisu uključene u civilni registar. Austrijsko državljanstvo nije potrebno za sudjelovanje - ali predstavnici i predstavnice vlade ne smiju sudjelovati.

Ured za volonterski angažman i participaciju šalje pisma određenom broju ljudi, ravnomjerno raspoređenih među muškarcima i ženama različitih dobi. Pisma²⁵ ostavljaju formalan i pouzdan dojam jer ih šalje sama pokrajinska vlada.

Prema smjernicama državne vlade o mini-javnostima, mini-javnost na razini cijele pokrajine u Vorarlbergu trebala bi se sastojati od najmanje 12 do 16 građana i građanki. Ovisno o temi, stopa odaziva varira između pet i 15 posto. Na razini pokrajine, Ured za volonterski angažman i participaciju šalje oko 600 pozivnica, kako bi regrutirao 30 sudionika i sudionica. Organizatori primjećuju da se stope odaziva među različitim grupama obično razlikuju. Općenito, mladi odrasli ispod 30 godina teže su dostupni od starije populacije. Nadalje, postoji razlika u spolovima: dok je relativno lako doći do muškaraca, posebno starijih, žene su manje vjerojatne sudionice. Najnedostupnija grupa su žene ispod 30 godina. Organizatori su svjesni da mala grupa od 12 do 16 građana nije dovoljna za osiguravanje statističke reprezentativnosti - umjesto toga, opći je cilj osigurati heterogenost unutar grupe.

Kroz faktore dobi, spola i mjesta prebivališta, mini-javnostima često nedostaje osoba s niskom razinom obrazovanja. U njihovoj znanstvenoj evaluaciji²⁶ jedne od mini-javnosti, Tamara Ehs i Katharina Toth sugeriraju preformulaciju pismenih poziva na pristupačniji jezik i, nadalje, uključivanje kratkog i jednostavnog objašnjenja samih mini-javnosti. Iako alat ima dugu povijest u Vorarlbergu, nisu svi građani i građanke svjesni njegova postojanja. To se poklapa s onime što je kazao jedan sudionik u mini-javnosti: nakon što je primio pismo, prvo je na Googleu potražio *što je mini-javnost?*²⁷

3.3. Deliberacija

Koje su prakse deliberacije uspostavljene? Tko je osmislio dnevni red? Koji su stručnjaci i stručnjakinje pozvani, i tko je o tome odlučio? Kako su moderirane rasprave? Koji su metode korištene? Je li postignut konsenzus? Ako ne, kako su predstavljene manjinske pozicije?

²⁵ Šablona za pismo (na njemačkom jeziku) se može preuzeti putem sljedeće poveznice: <https://www.buergerrat.net/english-version/#undefined> [Pristupljeno 31.10.2023]

²⁶ Samo je sažetak ove evaluacije javno dostupan, na njemačkom jeziku: Ehs, T./Toth, K. 2022. Schlussfolgerungen und Empfehlungen. <https://vorarlberg.at/documents/302033/472141/Evaluation+B%C3%BCrgerrat+Klimazukunft+Empfehlungen.pdf/8adcf8cb-1118-abb1-34cf-aa1e36cee5e6?t=1647866834762> [Pristupljeno 31.10.2023]

²⁷ Mehr Demokratie. 2020. Online-Seminar: Der Bürgerrat in Vorarlberg – von Österreich lernen. Online: https://www.youtube.com/watch?v=kEmUn_1PP_Y [Pristupljeno 31.10.2023]

U slučaju mini-javnosti odozgo prema dolje, Ured za volonterski angažman i participaciju postavlja dnevni red u skladu s vladom države Vorarlberg. Najvažniji zahtjev je odabir pitanja koja može riješiti pokrajinska vlada kako bi rezultati imali šansu za provedbu. Posebno u slučaju mini-javnosti odozdo prema gore, pokrenutih s 1000 potpisa, osmišljavanje dnevnog reda može postati složenije jer zahtijeva dobro razumijevanje austrijske strukture vlade te raspodjele odgovornosti između nacionalnih i državnih institucija. Stoga Ured za volonterski angažman i participaciju pomaže inicijatorima i inicijatoricama u formuliranju specifične teme (idealno) prije prikupljanja potpisa i organizira sastanke između političkih i administrativnih predstavnika.

Sve mini-javnosti u Vorarlbergu moderiraju se metodom dinamične facilitacije. Dinamična facilitacija²⁸ je specifičan oblik rada s grupama koji pomaže sudionicima i sudionicama kreativno se angažirati s različitim perspektivama. Metodu je početkom 1980-ih razvio Jim Rough u Washingtonu. Tad su radnici i radnice pilane tvrtke Simpson Timber Company organizirali pobunu protiv okrutnih radnih uvjeta. U odgovoru na to, uprava je dovela Jima Rougha. Njihov je plan bio samo da radnici i radnice počnu osjećati bolje; nisu očekivali veće promjene. U toj ulozi, Rough je razvio dinamičnu facilitaciju kao metodu za strategijsko prikupljanje i protokoliranje nezadovoljstva radnika.



Dinamična facilitacija je strukturirani postupak rješavanja problema korak po korak u kojem voditelj koristi grafikone kako bi zabilježio povratne informacije sudionika na strukturiran način. Obično postoje četiri različita grafikona: (1) problemi, (2) opcije/rješenja, (3) zabrinutosti i (4) podaci/činjenice.

Zadatak voditelja jest dobro saslušati svakog sudionika i provjeriti dobro razumio rečeno te nakon potvrde sudionika da je tome tako voditelj uvrštava taj komentar u odgovarajući grafikon. U tom su procesu, emocije i različiti pogledi dobrodošli i korisni za promicanje mogućnosti izbora.

Ključni element metode moderacije tehnika je "empatičnog slušatelja". Cilj ove tehnike jest razumjeti perspektivu i osjećaje govornika i govornice na neosudjujući način. Brige, otpor i snažne emocije, koje se inače često percipiraju kao ometajuće u grupnim procesima, smatraju se vrijednim za razvoj prijedloga i poboljšanja.

U slučaju pilane, grafikonu su formirani na sljedeći način²⁹:

Problem: Mrzimo nadzornika; on je okrutan.

Rješenje: Nadzornik bi trebao dobiti otkaz.

Zabrinutost: Poznajem nadzornika privatno; on je draga osoba.

²⁸ Za pregled ove metode na engleskom jeziku, pogledajte: Dynamic Facilitation Associates: Our History. https://dynamicfacilitation.com/about_us/About/history.html [Pristupljeno 31.10.2023]

Za detaljnije informacije o ovoj metodi na njemačkom jeziku, pogledajte: Zubizarreta, R./Bonsen, M. 2014. Dynamic Facilitation. Die erfolgreiche Moderationsmethode für schwierige und verfahrenere Situationen. Weinheim Basel: Beltz Verlag.

²⁹ Za kratak i jednostavan video uvod u ovaj proces na engleskom jeziku, pogledajte: Büro für Freiwilliges Engagement und Beteiligung. 2021. Dynamic Facilitation – A Short Introduction to the Process and its History. <https://www.youtube.com/watch?v=7lrZ5ZMf4> [Pristupljeno 31.10.2023]

Činjenica: Nadzornik je okrutan prema zaposlenicima i zaposlenicama jer ga na to tjera uprava.

Rješenje: Trebali bismo uključiti nadzornika u razgovore.

Uključivanje nadzornika u razgovore zaposlenika i zaposlenica bio je preokret u procesu, i nije samo promijenilo razumijevanje problema u pilani, već je otvorilo novo razmišljanje o mogućim rješenjima. Roughova intervencija u pilani polučila je ogroman uspjeh; suprotno očekivanjima uprave, rezultirala je konstruktivnim prijedlozima radnika i radnica koje je uprava prihvatila i provela, što je rezultiralo ne samo poboljšanim radnim uvjetima i zdravstvenim uvjetima zaposlenika i zaposlenica, već i povećanjem produktivnosti za 30 posto.

Nakon uspješne primjene dinamične facilitacije u pilani, Jim Rough koristio je metodu za razvoj takozvanih Vijeća mudrosti, što su prvi oblici mini-javnosti održani u Sjedinjenim Američkim Državama. Stoga je dinamička facilitacija od samih početaka mini-javnosti bila u središtu procesa, i danas se smatra metodologijom za stvaranje suglasnosti kad se veće skupine (npr. države) suoče s kontroverznim i naizgled nemogućim za rješavanje problemima. Prepoznavanje razlike između konsenzusa i suglasnosti je relevantno: konsenzus znači da se svi slažu s rješenjem; suglasnost, s druge strane, znači da nitko ne prigovara predloženom rješenju. Stoga je cilj dinamične facilitacije pronaći rješenja koja mogu biti prihvaćena od svih uključenih.

U slučaju mini-javnosti u Vorarlbergu, cilj je postići suglasnost o (oko) 10 rezultata. Čim jedan sudionik ili sudionica prigovori jednom od tih rezultata, on se revidira ili u potpunosti odbacuje. Jedan je od nedostataka ovog pristupa taj da rezultati često postaju prilično generički jer će konkretnije izjave vjerojatnije izazvati prigovore.

Dinamična facilitacija uspješna je u postizanju suglasnosti dijelom zato što sudionici i sudionice ne raspravljaju međusobno. Oni komuniciraju s moderatorima i moderatoricama, umjesto s ostalim članovima i članicama grupe. Kako je jedan sudionik³⁰ izvijestio, deliberacija zbog toga katkad može biti izvor frustracija. Proces zahtijeva značajnu strpljivost sudionika i sudionica, jer čak i ako netko iznese izjavu potpuno suprotnu njihovoj perspektivi, ne mogu izravno odgovoriti na izjavu. Iako se zbog pravila moderatora i moderatorica sudjelovanje katkad činilo napornim, isti je sudionik također primijetio da su dovela do inkluzivnije deliberacije. Nekima je bilo lakše iznijeti mišljenje jer ono nije bilo predmet rasprave. Na taj način izbjegnuto je sukob između sudionika i sudionica, što je važno kako bi im se omogućilo da na kraju postignu suglasnost.

3.4. Stručnjaci i stručnjakinje

Koje su uloge za mini-javnost imali stručnjaci i stručno znanje?

Mini-javnost u Vorarlbergu obično rijetko pruža stručno znanje prije ili tijekom deliberacija. Umjesto toga, stručno znanje implementira se u kasnijoj fazi procesa kao dio grupe odgovora i, u nekim slučajevima, također tijekom faze "World Café" (više detalja u nastavku). Isto vrijedi za političke i administrativne predstavnike i predstavnice: iako su čvrsto uključeni u proces oko mini-javnosti, nisu prisutni tijekom samih deliberacija.

³⁰Ured za dobrovoljno uključivanje i participaciju

Prije nekih mini-javnosti, pismeni je poziv također uključivao informativni letak, poput mini-javnosti o budućnosti poljoprivrede³¹. Jedan sudionik te mini-javnosti poslije je izvijestio³² da ga je pismo odbilo od sudjelovanja jer se letak činio vrlo detaljnim - o specifičnoj temi o kojoj nije znao mnogo.

U slučaju mini-javnosti o budućnosti poljoprivrede, stručno znanje igralo je posebnu ulogu: Budući da su predstavnici i predstavnice odabrani nasumično, nije se moglo jamčiti da će poljoprivrednici i poljoprivrednice sudjelovati u samom mini-javnom događaju te su organizatori i organizatorice procijenili da ne bi bilo razumno raspravljati o budućnosti poljoprivrede bez uključivanja poljoprivrednika u razgovor. Stoga su nasumično odabrali poljoprivrednike i poljoprivrednice u Vorarlbergu, koristeći istu metodu kao i za predstavnike i predstavnice događaja mini-javnosti. Odabranih 32 poljoprivrednika i poljoprivrednica formiralo je mala stručna vijeća, podijeljena u tri radionice, koje su se održale u različitim regijama Vorarlberga prije samog događaja mini-javnosti. Kao i događaj mini-javnosti, stručna vijeća moderirana su pomoću metode dinamične facilitacije. Iako rezultati stručnog vijeća nisu bili izravno podijeljeni s predstavnicima i predstavnicama događaja mini-javnosti, pitanja koja su se postavila bila su vrlo slična u oba formata. Na "*World Café*", oba su se formata i rezultata raspravljala zajedno, uključujući i odgovarajuće predstavnike i predstavnice. Kao otvoreni forum, svatko je bio dobrodošao sudjelovati na "*World Café*", i svi voljni sudionici i sudionice iz događaja mini-javnosti i stručnih vijeća mogu djelovati kao predstavnici i predstavnice.

Odozdo prema gore mini-javnost o klimatskim promjenama 2021. godine je bila popraćena znanstvenom evaluacijom Tamare Ehs i Katharine Toth.³³ Jedna od njihovih preporuka bila je osigurati stručno znanje na različite načine: Prvo, prije samog razmatranja na različite načine, npr. uključujući podcaste ili videozapise, kao i tekstualne informacije, što može obeshrabriti ljude niskog stupnja formalnog obrazovanja. Drugo, razmatranje bi se moglo započeti kratkim inputima stručnjaka i stručnjakinja na temu. Prisustvo stručnjaka i stručnjakinja tijekom samog razmatranja omogućilo bi predstavnicima i predstavnicama postavljanje pitanja koja se javljaju tijekom procesa.

U ovom trenutku još uvijek nije jasno hoće li implementacija više stručnog znanja smanjiti prag za ljude s niskim razinama obrazovanja (npr., Mogu sudjelovati jer mi nije potrebno imati znanje na raspolaganju) ili će dalje povećati prag (npr., "Ova tema je tako komplicirana, ne znam dovoljno da bih sudjelovao/la"). U svakom slučaju, uključivanje stručnjaka i stručnjakinja produljilo bi proces razmatranja te bi postojala opasnost da sudionici i sudionice prenesu proces pronalaženja mogućih rješenja stručnjacima i stručnjakinjama, što ide protiv same ideje mini-javnog događaja.

³¹ Landwirtschaft in Vorarlberg 2019. <https://www.buergerrat.net/wp-content/uploads/2020/10/Infoblatt-Daten-und-Fakten-Landwirtschaft.pdf> [Pristupljeno 31.10.2023]

³² Mehr Demokratie. 2020. Online-Seminar: Der Bürgerrat in Vorarlberg – von Österreich lernen. https://www.youtube.com/watch?v=kEmUn_1PP_Y [Pristupljeno 31.10.2023]

³³ Samo je sažetak evaluacije javno dostupan, na njemačkom jeziku: Ehs, T./Toth, K. 2022. Schlussfolgerungen und Empfehlungen. https://vorarlberg.at/documents/302033/472141/Evaluation+B%C3%BCrgerrat+Klimazukunft_Empfehlungen.pdf/8adcf8cb-1118-abb1-34cf-aa1e36cee5e6?t=1647866834762 [Pristupljeno 31.10.2023]

3.5. Političko uklapanje

Kako je događaj mini-javnosti uklopljen u politički sustav? Kako je "sučelje" s predstavničkom demokracijom dizajnirano? Kako se odnos razvijao tijekom trajanja mini-javnosti?

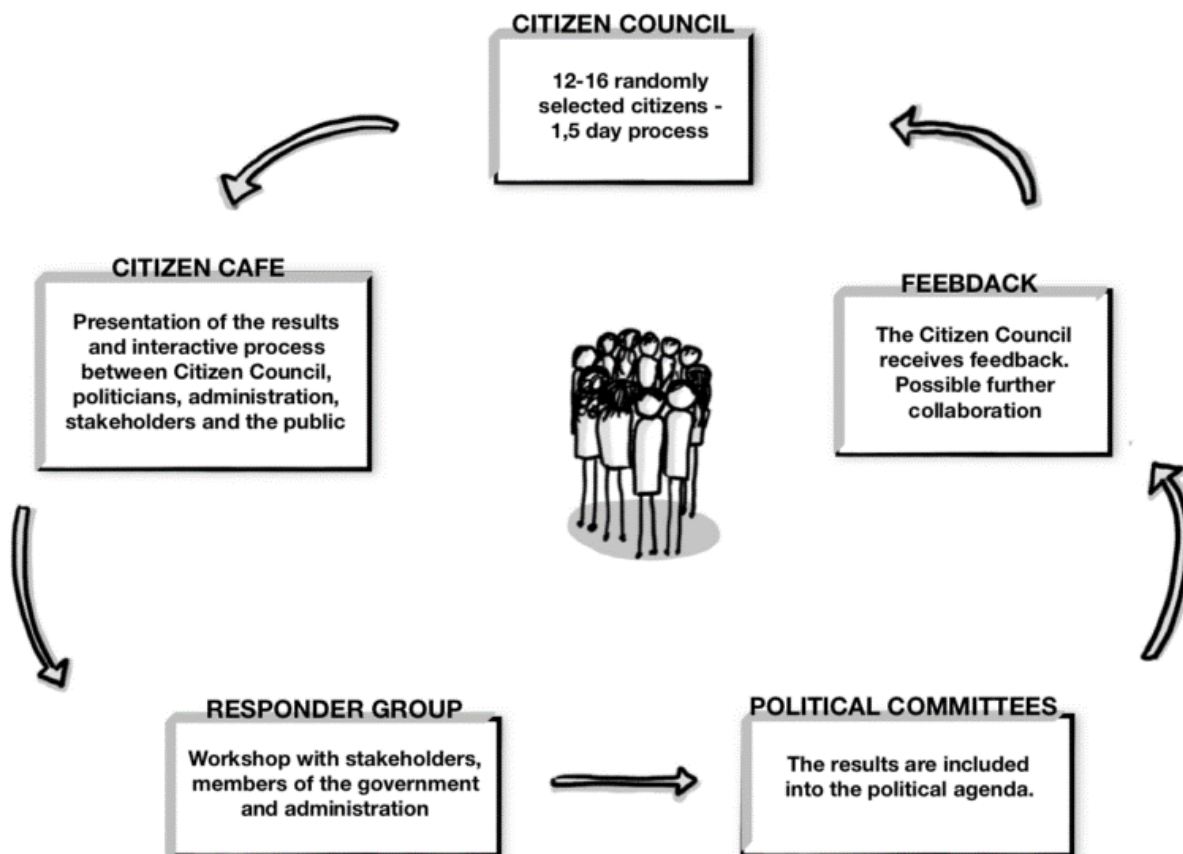
Mini-javnosti u Vorarlbergu dobro su uklopljene u politički sustav. Kako je već spomenuto, pokrajinska vlada Vorarlberga formulirala je službene smjernice 2013. godine³⁴ koje reguliraju proces. Te smjernice uključuju ne samo planiranje i provedbu deliberacija, već i postupanje s rezultatima. "World Café" i (obavezne) povratne informacije donositelja i donositeljica odluka određeni su u dokumentu i, stoga se odvijaju nakon svake deliberacije.

Rezultati mini-javnosti predstavljeni su u takozvanom "World Caféu". Taj je format otvoren za javnost i prisustvuju mu politički i administrativni predstavnici i predstavnice. Događaj, ponekad i više događaja na različitim lokacijama, nije sveden samo na prezentaciju rezultata, već je osmišljen i kao javni forum za raspravu o rezultatima i komunikaciju briga. Svim sudionicima i sudionicama osiguran je besplatan prijevoz unutar Vorarlberga. Izvještaji predstavnika i predstavnica mini-javnosti povoljni su naspram "World Caféa": ovi događaji nisu samo masovni (npr. 240 sudionika i sudionica na mini-javnosti o budućnosti poljoprivrede), već zbog prisustva donositelja i donositeljica sudionici imaju utisak da ih netko čuje i doživljava ozbiljno. To, pak, također aktivira širu javnost, jer je populacija angažiranija kad sudjeluje u kreiranju rješenja.

U sljedećem koraku, politički i administrativni predstavnici i predstavnice raspravljaju o rezultatima u zatvorenoj radionici nazvanoj *Resonanzgruppe* (Rezonantna grupa). Donositelji i donositeljice odluka procjenjuju mogu li se specifične preporuke mini-javnosti provesti i, ako da, na koji način. U slučaju mini-javnosti na temu izbjeglica, Rezonantnu su grupu činili jedan predstavnik mini-javnosti, Trgovačka komora, Agencija za potporu izbjeglicama, Agencija za integraciju i migraciju, četiri državna odjela, Udruženje lokalnih vlasti i Katolička crkva.

Dionici, članovi i članice vlade i administracije, potom predstavljaju rezultate Rezonantne grupe političkim tijelima odgovornima za izvedeni postupak. Naknadno, politička tijela moraju sudionicima i sudionicama mini-javnosti pružiti pisano izvješće, u kojem opravdavaju tijek postupka i objašnjavaju na koji su način njihove sugestije provedene – ili zašto nisu. U većini slučajeva, povratne informacije odvijaju se u dva koraka: prvo, oko mjesec dana nakon deliberacija, a drugo, oko šest do dvanaest mjeseci poslije. Na taj način, donositelji i donositeljice odluka ne samo da moraju reagirati na rezultate, već moraju i opravdati svoje postupke sukladno tome.

³⁴ Vorarlberger Landesregierung. 2023. Richtlinien der Vorarlberger Landesregierung zur Einberufung und Durchführung von Bürgerräten. <https://vorarlberg.at/documents/302033/472141/Richtlinie+B%C3%BCrgerrat.pdf/4d1dc47a-d15e-18ad-e65f-11baa9b8624e?t=1620229041400> [Pristupljeno 31.10.2023]



Izvor grafike: Moritz Kempf³⁵

Jaka uklopljenost u politički sustav Vorarlberga dovela je do usavršavanja alata. Mini-javnosti se organiziraju u transparentnom postupku korak po korak; sudionici i sudionice znaju što mogu očekivati od početka i uključeni su u daljnje korake nakon deliberacije. Također, kroz profesionalizaciju mini-javnosti, Vorarlberg je uveo mogućnost pokretanja mini-javnosti odozdo prema gore, kroz prikupljanje potpisa. U slučaju Vorarlberga, uklapanje u političke strukturi mini-javnosti je također učinila transparentnijima i participativnijima, u smislu da svaka osoba unutar regije može pokrenuti temu.

3.6. Implementacija rezultata

Jesu li donositelji i donositeljice politika proveli preporuke/rezultate mini-javnosti? Ako da, koje su dostupne i na koji način? Jesu li donositelji i donositeljice politika koristili rezultate na druge načine (npr. kao retoričko sredstvo za legitimizaciju postojećih politika)?

Vlada pokrajine Vorarlberg podržava mini-javnost te je tijekom godina u svojim izjavama u više navrata obećala da će slušati rezultate. U nekim slučajevima, prijedlozi koje su iznijeli predstavnici i predstavnice čak su usvojeni u programu vlade. Češće su prijedlozi provedeni u obliku vladinih inicijativa. Na primjer, jedan prijedlog koji je iznijela mini-javnost o budućnosti poljoprivrede bio je da se u javnim kantinama, npr. u školama, bolnicama i socijalnim centrima, poslužuje veći broj regionalnih jela. Vlada je odgovorila

³⁵ Büro für Freiwilliges Engagement und Beteiligung. 2020. Citizen Council Vorarlberg Model. Graphic design by Moritz Kempf. <https://www.buergerrat.net/english-version/#undefined> [Pristupljeno 31.10.2023]

na taj prijedlog provođenjem inicijative "Vorarlberg na tanjuru" koja nagrađuje javne kuhinje koje primjenjuju dobru praksu, koristeći uglavnom regionalne proizvode, što dovodi do jače suradnje između javnih kuhinja i lokalnih proizvođača i proizvođačica. Nadalje, vlada je provodila "bonus za telad", što je financijski poticaj da telad duže ostane na farmi i pije majčino mlijeko. U drugom slučaju, nakon mini-javnosti o tlu, provedena je izmjena Zakona o prostornom planiranju. Izmjena je bila odgovor na kritike o niskoj transparentnosti u vezi sa zelenim zonama Rheintal i Walgau. Vlada je uvela nove i transparentne propise kad je riječ o prenamjeni zemljišta unutar zelenih zona.

Iako su neke promjene provedene koje mogu imati pozitivne učinke na lokalnoj razini, vrijedi napomenuti da je odgovor na mnoge prijedloge iznesene na mini-javnostima sljedeći: Pravni okvir je iscrpljen na pokrajinskoj razini.



Savjet: Pregled ključnih uloga koje deliberativna demokracija može imati, osim stvaranja prijedloga za javne politike, može biti pogledan u poglavlju 3 MANTA webinaru na [MANTA web stranici](#).

3.7. Šira javnost

Kako su mediji/javni diskurs reagirali na mini-javnost? Je li medijsko izvještavanje promijenilo tijekom mini-javnosti? Kako je mini-javnost komunicirala sa širom javnošću (npr. korištenje društvenih medija)? Je li bilo učinka na javni diskurs?

Službene smjernice o mini-javnostima Vorarlberga³⁶ navode da Ured za volonterski angažman i participaciju mora dokumentirati postupak svake mini-javnosti, kao i da dokumentacija mora biti javno dostupna na web stranici pokrajine Vorarlberg³⁷. Svaka je mini-javnost detaljno dokumentirana na različite načine. Članci o svakoj mini-javnosti objavljeni na web stranici pokrajine Vorarlberg uključuju PDF datoteku s prilično detaljnom dokumentacijom o raspravi.

Osim toga, organizatori i organizatorice izdavali su priopćenja za medije o događajima. Ovisno o temi i možda o vremenu, brojnost reakcija medija varirala je, premda su izvještaji kontinuirano prikazivali mini-javnosti u pozitivnom svjetlu.

YouTube kanal Ureda za volonterski angažman i participaciju pruža različite vrste korisnih i zanimljivih informacija, od kratkih informativnih videozapisa do iscrpnijih dokumentiranja procesa određenih mini-javnosti. U posljednjih nekoliko godina, organizatori i organizatorice su više koristili i druge društvene medije, poput Facebooka i Instagrama.

Ured za volonterski angažman i participaciju također je odgovoran za platformu Thinking Vorarlberg (izvorno *Vorarlberg mitdenken*), koja služi višestrukim svrhama. Prije svega, koristi se za dokumentiranje deliberativnih procesa i za internu i eksternu upotrebu. Nadalje, sama platforma može se koristiti kao

³⁶ Vorarlberger Landesregierung. 2023. Richtlinien der Vorarlberger Landesregierung zur Einberufung und Durchführung von Bürgerräten. <https://vorarlberg.at/documents/302033/472141/Richtlinie+B%C3%BCrgerrat.pdf/4d1dc47a-d15e-18ad-e65f-11baa9b8624e?t=1620229041400> [Pristupljeno 31.10.2023]

³⁷ Bürgerräte in Vorarlberg. Demokratie lebt von Beteiligung. <https://vorarlberg.at/-/buergerraete-in-vorarlberg> [Pristupljeno 31.10.2023]

alat za sudjelovanje jer ljudima omogućuje ljudima izradu računa te objave mišljenja o određenim pitanjima. Ipak, potonje se zasad rijetko koristi.

3.8. Perspektive

Mini-javnost - budućnost demokracije? Postoje li planovi za daljnju institucionalizaciju mini-javnih rasprava? Je li mini-javna rasprava utjecala na (mišljenja o) deliberativnoj demokraciji? Koje lekcije se mogu izvući za buduće projekte?

Mini-javnosti su dobro uspostavljen alat u Vorarlbergu, i nema planova za prestanak njihove organizacije. Naprotiv, Vorarlberg je model kako se deliberativni demokratski alati mogu koristiti na razini pokrajine. Na toj razini, mini-javnosti su u Vorarlbergu dovele do niza inicijativa i manjih promjena, iako su ograničene nadležnostima pokrajinske vlade. Pitanja koja se raspravljaju odnose se na bolju regulaciju i upravljanje na lokalnoj razini, a ne na politike opterećene vrijednostima. Ostale pokrajine u Austriji (Salzburg i Gornja Austrija) već su slijedile taj model i proveli su slične mini-javnosti. Čak i na međunarodnoj razini ljudi pokazuju interes za slučaj Vorarlberga. Održani su seminari³⁸ o tome kako se alat provodi i uspostavlja, a Ured za volonterski angažman i participaciju objavljuje mnogo informativnih videozapisa na njemačkom i engleskom jeziku. Konačno, druga najmanja pokrajina u Austriji postala je međunarodno priznat primjer dobre prakse za građansko sudjelovanje³⁹. Slučaj pokazuje da je moguće uspostaviti mini-javnosti unutar austrijskog političkog sustava, pod uvjetom da su donositelji odluka voljni podržati inicijativu.

Činjenica da je vlada Vorarlberga implementirala obvezni povratni krug između mini-javnosti i donositelja odluka dovela je do boljeg odnosa i, prema vladi Vorarlberga⁴⁰, povećala povjerenje između civilnog društva i vlade. Bilo je nekoliko (malih) promjena i inicijativa koje označavaju učinkovitost alata. Budući da je proces zasnovan na suglasnosti i izbjegava sukobe, rezultati mini-javnih rasprava često su nejasni i općeniti; stoga, najrevolucionarnije i provokativne ideje možda neće potjecati iz ovog modela. Umjesto toga, dovodi do izvedivih prijedloga na koje građani i građanke mogu pristati.

³⁸ Mehr Demokratie. 2020. Online Seminar: Der Bürgerrat in Vorarlberg – von Österreich lernen. https://www.youtube.com/watch?v=kEmUn_1PP_Y [Pristupljeno 31.10.2023]

³⁹ ibid.

⁴⁰ Vorarlberger Landesregierung. 2023. Richtlinien der Vorarlberger Landesregierung zur Einberufung und Durchführung von Bürgerräten. <https://vorarlberg.at/documents/302033/472141/Richtlinie+B%C3%BCrgerrat.pdf/4d1dc47a-d15e-18ad-e65f-11baa9b8624e?t=1620229041400> [Pristupljeno 31.10.2023]

4. Studija slučaja 2: mini-javnost o budućnosti demokracije

Mini-javnost o budućnosti demokracije bila je prva nacionalna mini-javnost u Austriji. Dana 18. i 19. rujna 2021. desetero ljudi dan i pol raspravljalo je o sljedećem pitanju na retreatu u Salzburgu: *Kako bi mogao ili trebao izgledati demokratski sustav da bi bio vrijedan življenja i pravedan za sve, uključujući i buduće generacije?* Jedan od glavnih ciljeva bio je pokazati da su nacionalne mini-javnosti izvedive i pokrenuti proces uspostave alata na ovoj većoj razini. Druga posebnost mini-javnosti o budućnosti demokracije leži u činjenici da je to bio proces odozdo prema gore.

Glavni izvori za studije slučaja mogu se pronaći na web stranici zukunftsrat.at i YouTube kanalu suorganizatora Respekt.net⁴¹. Potonji uključuje kompletne snimke dvaju događaja⁴² na kojima su detaljno predstavljani proces i rezultati mini-javnosti. Dodatno, intervju s jednim od organizatora obavljen je 21. lipnja 2023. u Beču.

4.1. Inicijativa

Kako, tko i s kojim ciljem organizira mini-javnost?



Mini-javnosti mogu se pokrenuti i implementirati u **procesu odozdo prema gore ili odozgo prema dolje**.

Odozgo prema dolje znači da uspostavljene političke strukture (npr. ministarstvo ili političke stranke) planiraju i organiziraju događaj. To je bio slučaj s austrijskim klimatskim građanskim saborom (studija slučaja 3).

U procesu odozdo prema gore, planiranje i organiziranje neovisno je o tradicionalnim političkim strukturama, kao što je učinjeno za mini-javnost o budućnosti demokracije (Studija slučaja 2).

Neke su mini-javnosti organizirane u kombinaciji odozdo prema gore i odozgo prema dolje, poput onih u Vorarlbergu (Studija slučaja 1): Ovdje inicijacija može proizaći iz procesa odozdo prema gore, dok se određeni ured zadužen za taj posao brine o implementaciji odozgo prema dolje.

Mini-javnost o budućnosti demokracije pokrenule su tri male temeljne organizacije: Respekt.net⁴³, IG Demokratie⁴⁴ i mehr demokratie! Österreich⁴⁵. Sve su to inicijative civilnog društva neovisne o političkim

⁴¹ <https://www.youtube.com/@respektnet> [Pristupljeno 31.10.2023]

⁴² Verein Respekt.net. 2022. Zukunftsrat Demokratie: Präsentation der Ergebnisse, 17.2.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=bqAQRdHmW6c> [Pristupljeno 31.10.2023] and Verein Respekt.net. 2021. Präsentation der Ergebnisse des Zukunftsrats Demokratie am 14.10.2021. Hybrid Veranstaltung. <https://www.youtube.com/watch?v=w1N25r6d7-4> [Pristupljeno 31.10.2023]

⁴³ <https://www.respekt.net/crowdfunding-fuer-eine-bessere-gesellschaft/> [Pristupljeno 31.10.2023]

⁴⁴ <https://ig-demokratie.at/> [Pristupljeno 31.10.2023]

⁴⁵ <https://mehr-demokratie.at/> [Pristupljeno 31.10.2023]

strankama. Očekivanja organizatora bila su uglavnom pokazati da je nacionalna mini-javnost odozdo prema gore moguća i otvoriti put za slične inicijative u budućnosti.

Iako je zbog procesa odozdo prema gore ova mini-javnost iznimna, dolazi i s izazovima, posebice financiranjem inicijative. Glavni izvor sredstava došao je iz *crowdfunding* inicijative, kroz koju su organizatori uspjeli prikupiti gotovo 40.000 eura. Osim toga, mini-javnost je dobila 10.000 eura od Fonda za budućnost Republike Austrije, a pokrajina Salzburg preuzela je troškove smještaja od oko 3000 eura. S nešto više od 50.000 eura, mini-javnost mučila se s financijama, što je kočilo cijeli proces. Iako se taj iznos može činiti velikim, on brzo nestane kad se u obzir uzmu troškovi putovanja, smještaja i hrane za stručnjake (npr. moderatore, znanstvene evaluacije), kao i vrijeme potrebno za pripremu i organizaciju takvih događaja. Drugi izazov bio je COVID-19, koji se pojavio nedugo nakon početka procesa planiranja i unio dodatnu neizvjesnost u projekt.

4.2. Predstavници

Kako su birani predstavnici?

Zastupnici su odabrani nasumično, iz adresara austrijske pošte. Ukupno je pisanim putem pozvano 895 osoba. Odabir predstavnika bio je usklađen s tri sociodemografska čimbenika: pokrajinom, dobi i spolom. Tako je odabrano četrnaestoro predstavnika.

U sljedećem koraku organizatori su posjetili osobe koje se nisu odazvale pozivu poslanom na njihove adrese. Ideja iza takvog osobnog kontakta bila je regrutirati predstavnike manjina do kojih je teže doći, npr. osobe iz migrantskih zajednica ili osobe s invaliditetom. Putem ovog dugotrajnog koraka, organizatori su uspjeli regrutirati sredovječnu ženu latinoameričkog podrijetla. Kao majka malog djeteta, odlučila je sudjelovati kad joj je bilo dopušteno dovesti kćer. U nadi da će doprijeti do mladih sudionika, organizatori su također kontaktirali organizacije mladih, ali bez uspjeha. Na kraju je ukupno 15 osoba potvrdilo svoje sudjelovanje u svojstvu predstavnika i predstavnica mini javnosti.

Pristup odozdo prema gore kod nekih je primatelja izazvao skepsu; budući da nije bilo povezanosti s političkom strankom, posumnjali su na druge skrivene prikrivene motive, kako su predstavnici poslije izvijestili.

Dana 18. i 19. rujna 2021. deset je od tih 15 osoba stvarno sudjelovalo; tri su morale otkazati zbog COVIDA-19, jedna iz osobnih razloga, a još jedna osoba nije došla. Zbog kombinacije pandemije i proračunskih ograničenja, mini-javnost bila je manja nego što su se organizatori nadali; U početku su organizatori planirali skupinu od 20 predstavnika, no zapravo je grupa bila upola manja.

Grupa se sastojala od pet žena i pet muškaraca, u dobi od 19 i više godina, iz pokrajina Koruške, Gornje Austrije, Salzburga, Donje Austrije i Beča. Iako su postigli ravnopravnost spolova (u binarnom smislu), organizatori nisu uspjeli doprijeti do ljudi iz ostale četiri austrijske pokrajine niti doprijeti do starije populacije (70+). Bettina Reiter, jedna od organizatorica, objasnila je u intervjuu da je naročito teško doći do ljudi s niskim stupnjem formalnog obrazovanja i niskim primanjima posebno teško doći te da oni nedostaju u mini-javnosti.

4.3. Deliberacija

Koje su prakse deliberacije uspostavljene? Tko je odredio dnevni red? Koji su stručnjaci pozvani i tko je o tome odlučio? Kako su moderirane rasprave? Koje su metode korištene? Je li postignut konsenzus? Ako nisu, kako su manjinske pozicije bile zastupljene?

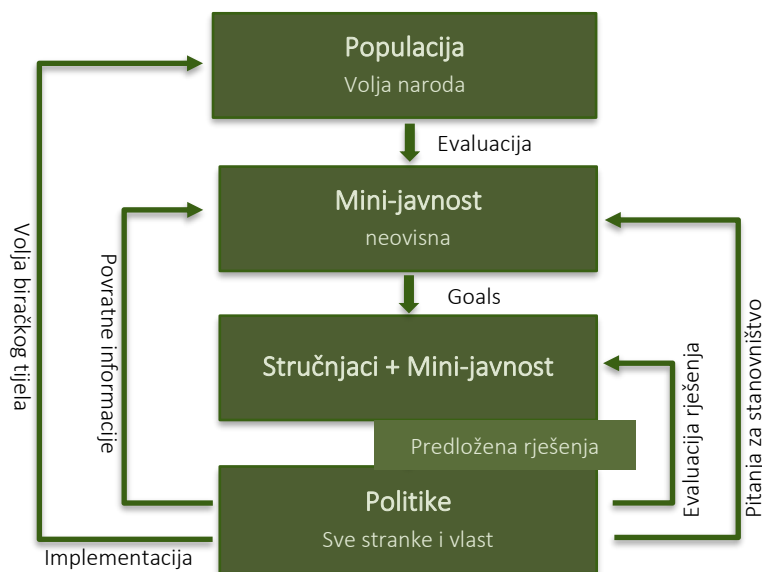
Dnevni red odredile su organizacijske inicijative; sva tri tiču se različitih oblika političke participacije. Umjesto inputa za otvorenu deliberaciju odabrale su postaviti široki dnevni red kako bi predstavnicima omogućili da svoje probleme, ideje i rješenja predstave mini-javnosti. Iako je ova strategija u skladu s pristupom cijelog procesa odozdo prema gore, ona također znači da je mini-javnost o budućnosti demokracije bila manje ciljana od većine drugih mini-javnosti. Predstavnici su za stol iznijeli razne opsežne teme, uključujući klimatske promjene, zdravstvenu skrb, rad u skrbi, građansko obrazovanje, medije i druge – teme koje su bile preopširne i presložene da bi se obradile u dan i pol. Retrospektivno, sami zastupnici konstatirali su da nije bilo dovoljno vremena da se zapravo dublje zaroni u različita pitanja jer, čim su se pojavila, u razgovor je uvedena još jedna velika tema.

Rasprava je moderirana metodom dinamičke facilitacije koja je već uspostavljena za mini-javnosti, npr. u Vorarlbergu. Dodatno, proces je bio popraćen grafičkim snimanjem: tijekom procesa, jedna je osoba nacrtala glavne teme i rješenja na flipchartu kao protokol u slikama. U međuvremenu, vijećanje je promatrano i zabilježeno u pisanom obliku, što će poslije evaluirati Tamara Ehs.⁴⁶

Jedno od glavnih pitanja koja su iskrsnula tijekom procesa bila je neravnomjerna raspodjela vremena za govor između muškaraca i žena. To se također odražava u izvješćima predstavnika na kraju procesa: za razliku od pet žena, petorica muškaraca doživjeli su mini-javnost pozitivnijom. Nažalost, moderatori se nisu adekvatno pozabavili ovim problemom.

Jedan konsenzus koji su postigli sudionici – i glavni rezultat mini-javnosti o budućnosti demokracije – bio je da su svi željeli više političkog sudjelovanja. Dvoje zastupnika čak je osmislilo poseban model u kojem bi se mini-javnosti mogle upoznati s političkim sustavom u Austriji. U ovom modelu uloga mini-javnosti je izražavanje ciljeva i političke volje civilnog društva. Istovremeno se donose rješenja i konkretni prijedlozi kao sljedeći korak u suradnji mini-javnosti i stručnjaka. Tad bi uloga političara bila dati povratne informacije mini-javnosti i – ako je potrebno – postaviti daljnja pitanja. U slučaju da prijedlozi mini-javnosti i stručnjaka nisu održivi za političare, oni bi morali opravdati svoje razmišljanje, dajući im još jednu priliku da dođu do održivih rješenja.

⁴⁶ Ehs, T. 2021. Evaluation Zukunftsrat Demokratie. Short version online: <https://zukunftsrat.at/wp-content/uploads/2022/02/Kurzfassung-Evaluation-Zukunftsrat.pdf> [Pristupljeno 23.6.2023] Potpuna verzija evaluacije nije javno dostupna.



Grafika: vlastita ilustracija temeljena na Verein Respekt.net⁴⁷

4.4. Stručnjaci

Koku su ulogu(e) stručnjaci i stručno znanje imali za mini-javnost?

U proces nije uvedeno nikakvo stručno znanje. Jedan od razloga za to bila je široka i namjerno nejasna agenda.

4.5. Političko uklapanje

Kako je mini-javnost uklopljena u politički sustav? Kako je dizajnirano "sučelje" s predstavničkom demokracijom? Kako se odnos razvijao tijekom trajanja mini-javnosti?

Jedna slabost mini-javnosti o budućnosti demokracije leži u činjenici da ona uopće nije bila ugrađena u politički sustav. Organizatori su se potrudili uključiti političare svih stranaka: stupilo se u kontakt s ustavotvornim predsjednicima svih stranaka (izvorno *Verfassungssprecher*), a svi saborski zastupnici kontaktirani su putem e-pošte i pozvani na događaj na kojem su predstavljeni rezultati i raspravljeno. Nažalost, većina političkih predstavnika nije se niti odazvala pozivima; drugi su izrazili zanimanje, ali su se ispričali.

⁴⁷ Verein Respekt.net. 2021. Präsentation der Ergebnisse des Zukunftsrats Demokratie. <https://www.youtube.com/watch?v=w1N25r6d7-4> [Pristupljeno 2.11.2023]

4.6. Implementacija rezultata

Jesu li kreatori politika primijenili preporuke/rezultate mini-javnosti? Ako da, koji su dostupni i na koji način? Jesu li donositelji politika koristili rezultate u drugim oblicima (npr. legitimizirajući postojeće politike kao retoričko sredstvo...)?

Kreatori politika nisu implementirali nikakve rezultate mini-javnosti o budućnosti demokracije. Razlozi za to su različiti; značajan faktor svakako je bila karika koja je nedostajala u političkom sustavu i donositeljima odluka. Jedini rezultat s kojim su se sudionici mogli složiti bila je želja za većim političkim sudjelovanjem – što je, na koncu, previše općenito da bi potaknulo konkretne političke promjene.



Savjet: Pregled važnih uloga koje deliberativna demokracija može imati osim izrade preporuka za donošenje politika može se pronaći u 3. dijelu MANTA webinaru na [MANTA web stranici](#).

4.7. Šira javnost

Kako je medijski/javni diskurs reagirao na mini-javnost? Je li se medijska pokrivenost promijenila tijekom mini-javnosti? Kako je mini-javnost komunicirala sa širom javnošću (npr. korištenjem društvenih medija)? Je li bilo utjecaja na javni diskurs?

Mediji su malo pažnje posvetili mini-javnosti o budućnosti demokracije, što je za organizatore bilo razočaranje. Njihov je cilj bio pokazati da je mini-javnost izvediva u cijeloj zemlji, odozdo prema gore – ali isporučiti ovu poruku široj javnosti pokazalo se teškim. Najrelevantniji opširniji medijski izvještaj bio je jednosatni prilog radijske postaje Ö1, čiji je vlasnik javni servis ORF. U ovom segmentu intervjuirani su organizatori i predstavnici mini-javnosti te je objašnjen proces. Najzapaženiji prilog u tiskanim medijima dao je dnevni list Der Standard, no ovaj segment na dvije stranice objavljen je samo zato što ga je financirao privatni građanin.

Organizatori su koristili društvene medije, odnosno YouTube, kako bi doprli do šire javnosti. Krajem veljače 2021., prije vijećanja, objavili su jednominutni video u kojem od ljudi koji žive u Austriji traže da pošalju svoje mišljenje o sljedećim pitanjima: Što je demokracija? Što bi se trebalo promijeniti u Austriji? Nažalost, video nije dobio veliku pozornost; do danas ima 330 pregleda.

Na YouTubeu su objavili i duže videozapise (oko sat vremena) koji dokumentiraju prikaz rezultata. Jedan je video producirana tijekom prezentacije 19. rujna na hibridnom događaju (140 pregleda). Druga je snimka Zoom eventa,⁴⁸ gdje su ponovno prikazani rezultati (41 pregled).

4.8. Perspektive

Mini-javnosti – budućnost demokracije? Postoje li planovi za daljnju institucionalizaciju mini-javnosti? Je li mini-javnost utjecala na (mišljenja o) deliberativnoj demokraciji? Koje se lekcije mogu izvući za buduće projekte?

⁴⁸ Verein Respekt.net. 2022. Zukunftsrat Demokratie: Präsentation der Ergebnisse, 17.02.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=bqAQRDhmW6c> [Pristupljeno 31.10.2023]

Nakon prve nacionalne mini-javnosti o budućnosti demokracije, neki od organizatora pokrenuli su drugu mini-javnost odozdo prema gore o prometnom sustavu u pokrajinama Beč, Donja Austrija i Gradišće, koja je održana u listopadu 2022. Uspjeli su pozabaviti se nekim od pitanja koja su se pojavila na mini-javnosti o budućnosti demokracije, a to su: uspjeli su doći do gotovo 30 zastupnika (umjesto 10), započeli su proces s konkretnijim pitanjem, implementirali stručno znanje, osigurali brigu o djeci te proširili vremenski okvir s jednog na dva vikenda. Iako je ova mini-javnost rezultirala konkretnijim preporukama, političari i donositelji odluka i dalje su pokazivali malo ili nimalo interesa da se uključe u proces i da rezultate shvate dovoljno ozbiljno da provedu odgovarajuće promjene.⁴⁹

Nakon što je organizirala dvije mini-javnosti odozdo prema gore u Austriji, Bettina Reiter⁵⁰ izražava sumnju u političku održivost samog alata. Prema njezinu stručnom mišljenju, jedva da je moguće ugraditi mini-javnosti odozdo prema gore u austrijski politički sustav na nacionalnoj razini. Bez nekog formalnog osnivanja, malo je vjerojatno da će političari i donositelji odluka uzeti rezultate mini-javnosti dovoljno ozbiljno da im dopuste da utječu na njihove odluke ili da čak obrate pozornost na inicijative kao takve. U mini-javnostima odozgo prema dolje, ona vidi opasnost u tome što političari samo "čuju" rezultate koji se mogu koristiti kao opravdanje i legitimizacija njihovih političkih programa, pretvarajući proces u retoričko sredstvo, a ne u demokratsko oruđe sudjelovanja. Ona predlaže da se proces okrene naglavačke: umjesto da predstavnici mini-javnosti smišljaju rješenja, a političari ocjenjuju te rezultate, mini-javnosti bi se mogle (ili trebale) koristiti kao alat civilnog društva za evaluaciju rješenja koja predlažu političari.

⁴⁹ Intervju s Bettinom Reiter od 21. lipnja 2023., Beč.

⁵⁰ Intervju s Bettinom Reiter od 21. lipnja 2023., Beč.

5. Studija slučaja 3: Austrijska klimatska skupština građana (CCA)

Naša treća studija slučaja bila je austrijska klimatska skupština građana (CCA), koja se održala kroz šest vikenda, od siječnja do lipnja 2022. Osnovana je parlamentarnim glasanjem u ožujku 2021. i bila je rezultat narodne peticije o klimatskim pitanjima (*Klimavolksbegehren*), kojom je zatraženo osnivanje zbora građana o zaštiti klime. Sljedeći opisi HKD-a uglavnom se temelje na dokumentarnom istraživanju, pri čemu su završni izvještaj zbora građana i dva izvješća o akademskoj evaluaciji najvažniji izvori.⁵¹ Za konkretne informacije o procesu selekcije korišteno je izvješće Statistik Austria⁵² koja je bila zadužena za zapošljavanje. Kako bismo zabilježili promišljanja članova godinu dana nakon zaključenja, zatražene su dodatne informacije kroz tri razgovora s predstavnicima neovisne udruge koju su osnovali bivši članovi HKD-a ('Verein des österreichischen Klimarat der Bürger:innen')⁵³ kako bi se brinula o upravljanju rezultata, pratila provedbu i širila svijest o klimatskim problemima edukacijom i lobiranjem, koji su ljubazno podijelili svoja iskustva (IP 1, 2, 3).



Savjet: Više informacija, kao i nastavne materijale o austrijskoj klimatskoj skupštini građana, možete pronaći na stranici [projekta MANTA](#), posebno pogledajte [stanicu 3 impulsnog materijala](#).

5.1. Inicijativa

Kako, tko i s kojim ciljem organizira mini-javnost?

Austrijski je parlament 26. ožujka 2021. izglasao rezoluciju o osnivanju klimatske građanske skupštine, čime je ispunjen jedan od zahtjeva narodne peticije o klimatskim pitanjima koju je u lipnju 2020.⁵⁴ potpisalo 380.590 građana. Rezolucija je usvojena glasovima vladajuće koalicije (Austrijska narodna stranka i Zelena stranka) i jedne od oporbenih stranaka (NEOS), dok su se Socijaldemokratska stranka kao i Slobodarska stranka Austrije usprotivile (iako iz različitih razloga).

⁵¹ ARGE Klimarat/Küblböck, K. 2022. Klimarat der Bürgerinnen und Bürger: Gemeinsam fürs Klima, <https://klimarat.org/wp-content/uploads/Klimarat-Endbericht-WEB.pdf> [retrieved 18.09.2022], Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report of the Austrian Climate Citizens' Assembly: Assessment of Input, Process, and Output. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/83184> [Pristupljeno 30.05.2023] i Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report of the Austrian 'Klimarat'. Assessment of the Perspectives of the Members and the Public. https://www.donau-uni.ac.at/dam/jcr:f8f52750-1594-485e-9f4f-89efc0ad2d32/SACCA_final%20report_UWKpart.pdf [Pristupljeno 30.05.2023]. Kako bi smanjili sadržaj fusnota, u nastavku se pozivamo samo na one objavljene radove koje izravno citiramo.

⁵² Rieger, R. 2022. Auswahlverfahren für den Klimarat der Bürgerinnen und Bürger 2021/22. Methodische Dokumentation und Ergebnisse. https://www.statistik.at/fileadmin/pages/300/methodenbericht_auswahlverfahren_klimarat.pdf [Pristupljeno 29.03.2023]

⁵³ <http://klimarat-verein.at> [Pristupljeno 7.06.2023]

⁵⁴ <https://klimavolksbegehren.at> [Pristupljeno 6.06.2023]

Cilj zbora građana definiran je kao "rasprava i izrada konkretnih prijedloga mjera zaštite klime potrebnih za postizanje cilja klimatske neutralnosti do 2040. godine".⁵⁵ Kao osnova za raspravu definirani su prijedlozi narodne peticije o klimatskim pitanjima, kao i mjere i ciljevi koji su već sadržani u vladinom koalicijskom sporazumu. Kako stoji u evaluacijskom izvješću, "ovaj pristup rezultirao je 1) relativno slabim mandatom danim CCA-u i 2) samo djelomičnom političkom potporom projektu CCA-a".⁵⁶ Ovaj kritički stav ponovio je jedan od naših sugovornika, koji je tvrdio da su za buduće projekte važna jasna i obvezujuća pravila za institucije koje oformljuju mini-javnosti, kao i za one na koje se odnose rezultirajuće preporuke (IP 1).

5.2. Predstavnici

Kako su birani predstavnici?

Odlukom austrijskog parlamenta kojom je imenovan HKD propisan je sastav skupštine: treba se sastojati od najmanje 100 članova koji najmanje pet godina žive u Austriji, imaju najmanje 16 godina i predstavljaju stanovništvo u smislu spola, dobi, obrazovanja, prihoda i mjesta stanovanja.⁵⁷

Statistik Austria dobio je zadatak regrutirati 100 članova i 20 zamjenskih članova, što su i učinili kroz proces u dvije faze. Najprije su pismom kontaktirane 1003 osobe odabrane stratificiranim slučajnim uzorkom prema unaprijed definiranim kriterijima. Nakon što su rezultati ovog prvog kruga pokazali koje su skupine nadzastupljene ili podzastupljene u smislu spremnosti da stvarno sudjeluju u CCA-u, poslano je još 1000 pisama. I opet su adresati odabrani nasumično, no ovaj put su vjerojatnosti prilagođene kako bi se postigla reprezentativnost kako je definirana saborskom rezolucijom.⁵⁸

Pisma su sadržavala informacije o CCA-u općenito, planirane datume, naknadu od 100,- eura koju bi sudionici dobili po vikendu (osim pokrića troškova putovanja, smještaja i hrane) i mogućnost čuvanja djece na licu mjesta, kao i link na online anketu i informacije o mogućnosti anketiranja putem telefona. U anketi je Statistik Austria pitao ispitanike ne samo jesu li uopće voljni sudjelovati u CCA-u, već i jesu li to voljni učiniti prema "trenutačnim propisima o Covidu". Nadalje, ispitani su o njihovom društveno-ekonomskom porijeklu i njihovim političkim stavovima o klimatskim pitanjima.

Na kraju je 98 sudionika regrutirano prije početka prve sesije, koja je bila planirana za studeni 2021., ali je morala biti odgođena za siječanj 2022. zbog situacije s Covidom. Još jedna prepreka bilo je pooštavanje Covid propisa, što je značilo da su mogle sudjelovati samo osobe koje su se cijepile ili preboljele Covid. Na početku prvog vikenda bilo je prisutno 82 od 98 članova, da bi do kraja HKD-a u lipnju 2022. sudjelovanje palo na 84 člana. Prosječno je bilo prisutno 76 ljudi tijekom svih šest vikenda vijećanja.

Ali koliko su sudionici zapravo predstavljali austrijsku populaciju? Svi naši sugovornici (IP 1, 2 i 3) dijele povoljan dojam o HKD-u kao pravoj "mini Austriji" sastavljenoj od ljudi svih dobi, različitih socioekonomskih i obrazovnih pozadina i koji dolaze iz svih društvenih slojeva. Posebno je istaknuta činjenica da su voditelji uspjeli raditi preko razlika, olakšavajući npr. uključivanje osoba s invaliditetom, uključujući kognitivno oštećenje (IP 1). Drugi se živo sjeća kontroverznih rasprava, posebno u ranoj fazi

⁵⁵ https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/UEA/503/imfname_936660.pdf [Pristupljeno 6.06.2023; translation by the authors]

⁵⁶ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 14

⁵⁷ https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/UEA/503/imfname_936660.pdf

⁵⁸ For detailed information see Rieger, R. 2022. Auswahlverfahren

procesa, koje su pokazale različitosti u podrijetlu i potrebama članova – npr. različite situacije u pogledu mobilnosti između gusto naseljenih područja s dobrim javnim prijevozom i ruralnih područja (IP 2). Evaluacijsko izvješće daje nešto mješovitiju sliku: neki su kriteriji – posebice spol,⁵⁹ obrazovanje i prihod – dobro ispunjeni, dok su se poteškoće pojavile u drugim područjima.

Prvo, bilo je problema oko dobi i mjesta stanovanja: dobna granica proizvoljno postavljena na 16 do 84 godine značila je da su stariji kao i mlađi ljudi bili isključeni, a dobna distribucija pokazuje da dobne skupine 16-29, kao i 45-59 bili prezastupljeni. Što se tiče mjesta stanovanja, ruralni dijelovi zemlje bili su više zastupljeni u odnosu na prigradska i urbana mjesta.

Zanimljivo, evaluacija je otkrila dublje probleme koji se odnose na pitanja koja nisu korištena za odabir. Dok bi kriterij "življenja u Austriji u trajanju od najmanje pet godina" uključivao migrante bez obzira na njihovu nacionalnost, ljudi rođeni u Austriji su na kraju očito bili prezastupljeni, dok su posebno ljudi rođeni izvan EU-a bili znatno podzastupljeni. Procjena je pokazala da bi u tom pogledu moglo biti od pomoći prilaganje pozivnica prijevodima na neke od najčešćih jezika osim njemačkog, kao i verzija na jeziku koji je jednostavan za korištenje.

Potonji je također mogao biti jedan od alata za pomoć u ublažavanju trećeg problema: invaliditet također nije bio kriterij za odabir, a inkluzivnosti se naizgled nije pridavala potrebna pozornost tijekom cijelog procesa. Vlastita web stranica CCA-a imala je stranicu s informacijama, na kojoj je stajalo da je pristupačnost bila "u reviziji" do kraja CCA-a, a internetska platforma namijenjena uključivanju šire javnosti – osim što je bila prekomplikirana i prezahtjevna za sve korisnike – nije nudila titlove za videozapise, webinare ili predavanja objavljene na YouTubeu (osim automatske značajke sklone pogreškama koju nudi sam YouTube). Izvješće o evaluaciji navodi da su "[s]ami članovi također raspravljali o reprezentativnosti i uključivosti austrijskog AZTN-a. [...] slabosti procesa, kao što je nedostatak raznolikosti, razmotrene su i povezane s očekivanim nedostatkom političkog i društvenog utjecaja austrijskog CCA." ⁶⁰

Najpresudnije su poteškoće možda nastale u smislu pristranosti prema određenim političkim stavovima. Propisi o COVID-u na snazi u siječnju 2022. značili su da je ljudima koji su odbili cijepljenje (od kojih su mnogi bili skloniji nepovjerenju u znanost) bilo zabranjeno sudjelovanje u CCA. Povrh toga, formulacija poziva, kao i ankete, bila je pristrana prema ljudima koji vjeruju u klimatske promjene izazvane ljudskim djelovanjem, koje to brine i željni su učiniti nešto po tom pitanju. Već prvi redak pismenog poziva, koji je glasio "[Što] moramo učiniti danas kako bismo živjeli u klimatski prihvatljivijoj budućnosti koja?" ⁶¹ ovdje može poslužiti kao primjer. Mišljenja sudionika o klimatskim promjenama ispitala je Statistik Austria, ali nisu korištena za odabir. Podaci prikupljeni tijekom evaluacije između ostalog pokazuju da su članovi HKD-a bili značajno više zainteresirani za politiku od stanovništva u prosjeku (94 % prema 82 %), da su više zabrinuti zbog klimatskih promjena (96 % prema 76 %) i vjerojatnije će imati puno povjerenja u znanost (75 % prema 35 %). Stoga se u evaluaciji navodi: "Možemo zaključiti da članovi skupštine HKD-

⁵⁹ Evaluacija mišljenja sudionika spominje *queer* osobu (osim četiri muškaraca i tri žene) koja je bila intervjuirana radi evaluacijskog izvještaja (Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report, 10). Ostali izvještaji koji se temelje na podacima Statistik Austria ne spominju rod van muškog i ženskog.

⁶⁰ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 28

⁶¹ Appendix to Rieger, R. 2022. Auswahlverfahren. https://www.statistik.at/fileadmin/pages/300/Anhang_Methodenbericht_Auswahlverfahren_Klimarat_Neu.pdf [Pristupljeno 7.06.2023, prevedeno od strane autora]

a nisu u potpunosti predstavljali austrijsku populaciju u pogledu karakteristika političkog interesa, političke participacije i stavova prema klimatskim promjenama".⁶²

5.3. Deliberacija

Koje su prakse deliberacije uspostavljene? Tko je odredio dnevni red? Kako su moderirane rasprave? Koje su metode korištene? Je li postignut konsenzus? Ako nisu, kako su manjinske pozicije bile zastupljene?

Kao što je gore navedeno, parlament je jasno postavio okvir kad je inaugurirao CCA: forum je trebao raspravljati i predlagati mjere za postizanje klimatskih ciljeva zemlje (tj. klimatske neutralnosti) do 2040. Evaluatori su zaključili: "Nije bio zadatak građana da raspravljaju o austrijskoj klimatskoj politici općenito".⁶³

Također nije bila zadaća građana definirati širi program rada AZTN-a niti odabrati stručnjake koji će im pružati informacije. Dnevni red je složena pitanja podijelio u pet unaprijed definiranih područja djelovanja (energija, proizvodnja/potrošnja, hrana/poljoprivreda, mobilnost i stanovanje), o kojima se raspravljalo u po dvije radne skupine.⁶⁴ Dodatno, socijalna pravda, obrazovanje, zdravlje i globalna odgovornost definirani su kao međusektorska pitanja. Prema mišljenju evaluatora, ova unaprijed definirana struktura rezultirala je nedostatkom međusektorskih preporuka, što je moglo zahtijevati radikalnije i razornije promjene, a ne postupne korake predložene u završnom izvješću CCA-a. Zaključili su da "sudionici nisu promicali koherentno sistemsko razmišljanje".⁶⁵ Strukturiranje procesa moglo bi objasniti zašto se značajna manjina od 16% sudionika složila (u potpunosti ili donekle) s izjavom: "Osjećao sam se pod pritiskom da razmišljam o pitanju klimatskih promjena iz određene perspektive".⁶⁶ Međutim, našim partnerima za intervju nije smetalo što su suočeni s unaprijed definiranom strukturom, već su je pozdravili kao početnu točku i način za ulazak u razmatranje ove složene teme (IP 1).⁶⁷

Zbor građana organizirao je i vodio tim od 12 članova iz tri različite organizacije, koji su činili "ARGE Klimarat". Osim toga, 17 moderatora i jedanaest moderacijskih pomoćnika radilo je rasprave sa sudionicima tijekom šest vikenda. Prvog vikenda članovi HKD-a dogovorili su dva smjernica. "Sporazum o suradnji" ("Vereinbarung für's Miteinander") definirao je smjernice o tome kako članovi žele raditi zajedno, a "Manifest utjecaja" ("Wirkungsmanifest") definirao je četiri sveobuhvatna cilja. U ovom manifestu sudionici su se složili da će težiti 1.) djelotvornim, učinkovitim i društveno pravednim preporukama; 2.) izazvati pozornost; 3.) poticati promjene u javnom mnijenju i 4.) povećati spremnost za brze i učinkovite klimatske mjere u politici.⁶⁸ Naši sugovornici potvrdili su da su svi sudionici ozbiljno shvatili smjernice za razmatranje tijekom cijelog procesa (IP 1).

Tijekom CCA-a, glavna mjesta za raspravu uključivala su plenarne sjednice i prethodno navedene tematske radne skupine, koje su dopunjene malim skupinama koje su se bavile specifičnim pitanjima i

⁶² Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 29; see also Praprotnik et al. 2022. Evaluation Report, 18

⁶³ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 17

⁶⁴ ARGE Klimarat. 2022. Klimarat der Bürgerinnen und Bürger, 25ff

⁶⁵ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 40

⁶⁶ Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report, 15

⁶⁷ Zanimljivo je da se naši intervjuisti drugačije sjećaju procesa formiranja grupa. Dok se dvoje (IP 1, 3) prisjećalo da su se tematske grupe formirale sukladno interesima članova te procesu samoizbora, naš je treći intervjuer (IP 2) istaknuo da su se osobe birale sukladno njihovim osobnim pozadinama i iskustvima, na način koji je osigurao raznolikost unutar grupa. Međutim, nitko se nije sjećao poteškoća ili nezadovoljstva s oblikovanjem radnih grupa među sudionicima.

⁶⁸ ARGE Klimarat. 2022. Klimarat der Bürgerinnen und Bürger, 31

zadacima. Glavni posao izrade preporuka obavljen je u tematskim radnim skupinama. Voditelji su između vikenda radili na točnoj formulaciji, ali – kako nas je uvjerio jedan od sugovornika (IP 3) – bez ikakvog uplitanja u sadržaj. Komunikacija između grupa bila je omogućena putem tzv. "tržnice" koja se održavala svakog vikenda, gdje je svaka grupa predstavljala aktualna zbivanja, a svi sudionici bili su pozvani komentirati i dodavati svoje ideje.

Općenito, izvješće o evaluaciji daje povoljnu sliku rada moderatora i voditelja, od kojih su mnogi imali veliko iskustvo u tehnikama moderiranja, npr. "Umjetnost hostinga"⁶⁹ i "Dinamičko olakšavanje"⁷⁰. Moderatori su naglasili potrebe sudionika, omogućili radnu okolinu punu poštovanja i usvojili odgovarajući jezik. Naši intervjui odražavaju ovaj pozitivan osjećaj, pri čemu je ispitanik izjavio da je – iako je imao dovoljno iskustva u različitim vrstama radionica, obuka i obrazovanja odraslih – CCA bio najbolje iskustvo u smislu umjerenosti (IP 1, slične izraze IP-a 2 i 3)⁷¹. Izvješće evaluatora zaključuje da su "u nekim raspravama u radnim skupinama dominirali muški i stariji sudionici, što je bilo izazovno, posebno za mlade moderatorice. Općenito, moderatori su se s takvim situacijama nosili blago, ali odlučno."⁷² Činjenica da su se dva izabrana člana HKD-a pridružila "glavnom upravljačkom timu kao ravnopravni partneri"⁷³ nakon prvog vikenda svjedoči o kvaliteti procesa facilitacije. Naši sugovornici također su istaknuli osjećaj zajedništva koji je proizašao iz zajedničkog rada sudionika HKD-a. Razdvojene su rasprave između sudionika, npr. prema dobi i različitim podrijetlima, slobodno su tekli, a s vremenom je zajednička odgovornost za zajednički projekt oblikovala način na koji su se rasprave vodile (IP 1, 2, 3). Bilo je, međutim, i nekoliko kritičnijih glasova unutar ukupnih pohvala, pri čemu je jedan član rekao ocjenjivačima "da su akademici i ljudi koji često prisustvuju svom radu bili elokventniji i da su ih se slušali češće od drugih".⁷⁴

Posljednjeg, šestog vikenda, Agencija je konačno usvojila preporuke jednu po jednu, koristeći se načelom suglasnosti. U skladu s načelima deliberativne demokracije, glavni alat za postizanje suglasnosti bila je rasprava: ako određena preporuka nije uspjela postići (gotovo) konsenzus, grupe su se vratile na posao kako bi pronašle rješenje. Ipak, kako bi se ponudio izvediv proces, a ne zahtijevao puni konsenzus, preporuke bi se na kraju mogle prihvatiti ako se ne iznese više od devet ozbiljnih primjedbi. Takvi prigovori male manjine sudionika morali su biti dobro obrazloženi i dokumentirani u završnom izvješću Agencije. Iako su evaluatori ocijenili ovaj način odlučivanja i prilagodili ga potrebama HKD-a, kritički su primijetili da o načinu odlučivanja odlučuju isključivo voditelji bez uključivanja članova. Opet, bivši članovi s kojima smo razgovarali bili su manje kritični: oni su radije pozdravili što im je predstavljeno ono što su doživjeli kao pragmatično i djelotvorno rješenje za problem donošenja odluke sa svim sudionicima (IP 1, IP 3).

U konačnici su prihvaćene sve 93 preporuke,⁷⁵ a na njih sedam izneseno je 14 primjedbi. Od tih 14 primjedbi, čak 10 se odnosilo na područje djelovanja "mobilnost", o kojem se općenito najviše raspravlja unutar AZTN-a i u javnosti. Tema o kojoj se žestoko raspravljalo bilo je pitanje snižavanja ograničenja

⁶⁹ See e.g. <https://artofhosting.org/> [Pristupljeno 20.06.2023]

⁷⁰ See e.g. <https://dynamicfacilitation.org/dynamic-facilitation/?lang=en> [Pristupljeno 20.06.2023]

⁷¹ Gotovo identične formulacije onima korištenima od strane naših partnera intervjuišta se mogu pronaći u evaluacijskom izvješću (Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report, 15).

⁷² Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 42

⁷³ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 34

⁷⁴ Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report, 13

⁷⁵ Potpuni popis preporuke se može pronaći u završnom izvješću. Započinju s principima za političko djelovanje te šest općih preporuka, prije nego što se osvrnu na većinu mjera vezanih za pet područja političkog djelovanja. ARGE Klimarat. 2022. Klimarat der Bürgerinnen und Bürger, 57ff

brzine na autocestama sa 130 km/h na 100 km/h. Budući da radna skupina nije postigla suglasnost, ova je preporuka izmijenjena u poziv na stroža ograničenja na drugim cestama, izostavljajući sporno ograničenje brzine na autocesti (IP 1, 2). Te su pak izmjene dovele do nekoliko primjedbi na ovu preporuku, tražeći strože mjere, što je dokumentirano u konačnom izvješću.

Izvješće evaluatora zaključuje da je u usporedbi s trenutačnom austrijskom klimatskom politikom definiranom koalicijskim sporazumom između vladajuće Austrijske narodne stranke i Stranke zelenih 2020., oko polovica mjera koje je CCA preporučio bila nova. Također je navedeno da "kad preporuke CCA-a nisu nove, već se nadograđuju na postojeće ili planirane politike, više od jedne trećine tih preporuka je zahtjevnije u smislu sadržaja politike".⁷⁶

5.4. Stručnjaci

Koju su ulogu(e) stručnjaci i stručno znanje imali za mini-javnost?

Cijeli proces razmatranja pratio je multidisciplinarni znanstveni savjetodavni odbor koji se sastojao od 15 članova. Ocjenjivači ponovno pozitivno komentiraju sastav savjetodavnog odbora, ali zamjeraju što članovi AZTN-a nisu bili uključeni u izbor stručnjaka ili disciplina.

U suradnji sa znanstvenim komunikatorima stručnjaci su pripremili informativne pakete koji se sastoje od tekstualnih i video izjava o svakom od pet područja djelovanja. Prva tri vikenda CCA-a bila su uglavnom posvećena doprinosima stručnjaka u njihovim područjima stručnosti. Također su dali informacije o mogućim pravcima političkih mjera, npr. politike ponude u odnosu na potražnju, poticajne čimbenike i poticaje ili tehnološke inovacije, ali su pazili da izbjegnu predlaganje specifičnih instrumenata kako ne bi usmjeravali formiranje stavova i mišljenja od strane članova AZTN-a. U završnom izvješću predstavljene su informacije stručnjaka o glavnim točkama utjecaja za učinkovite mjere u svakom od pet područja djelovanja kao uvod u preporuke Agencije za tržišno natjecanje u svakom području.

Evaluacijski tim primijetio je da se mišljenje stručnjaka značajno promijenilo nakon prvog vikenda. "Na početku HKD-a, znanstvena predavanja bila su zahtjevna za nestručnu publiku i strukturirana više kao sveučilišna predavanja. [...] nakon prvog vikenda, voditelji i znanstvenici uspješno su uložili mnogo vremena i truda kako bi znanstveni unos učinili pristupačnijim i razumljivijim ciljnoj publici."⁷⁷ Također su otkrili da je – iako su predavanja pružila važne informacije – najdublji utjecaj imala neformalna razmjena između znanstvenika i članova CCA kasnije tijekom dana. To se ponovilo i u jednom od naših intervjua koji opisuje duge večernje rasprave između članova HKD-a i stručnjaka (IP 2). Naši su sugovornici vrlo visoko ocijenili rad stručnjaka, posebno istaknuvši da su za pitanja bili dostupni i između vikenda (IP 1). Također su vrlo visoko ocijenili važnost stručnih informacija za vlastito iskustvo učenja, ističući da su njihova znanja o klimatskim promjenama, a posebno o hitnosti problema, znatno poboljšana (IP 3). Kritična točka koju je postavila evaluacija bila je neuključenost društvenih, a posebno političkih znanstvenika, koji bi članovima mogli pružiti dubinsko znanje o funkcioniranju političkog sustava, kreiranju politika i razmatranjima.

Još jedna uloga znanstvenog savjetodavnog odbora bila je procjena privremenih preporuka građana tijekom noći petog vikenda i pružanje povratne informacije o tome smatraju li te preporuke izvedivima,

⁷⁶ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 49

⁷⁷ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 37

učinkovitima i sveobuhvatnima s obzirom na pet područja djelovanja. CCA je time pokazao važnost intenzivnog dijaloga između znanosti i građana u razvoju dobrih preporuka o složenim pitanjima. U završnom izvješću članovi znanstvenog savjeta osvrnuli su se na svoj rad za HKD. Napisali su da su ih trećeg vikenda neki građani pozvali da im "kažu što da rade" - ulogu koju znanstvenici nisu bili voljni preuzeti. Sljedećih vikenda situacija se promijenila: građani su djelovali mnogo samouvjerenije, što je zauzvrat činilo znanstvenike nervoznima: "Bi li se odlučili za učinkovitu listu preporuka? Bi li prepoznali da neke mjere djeluju više obećavajuće nego što uistinu jesu? Bi li uključivali europsku i globalnu perspektivu?"⁷⁸ Na kraju, znanstveno savjetodavno vijeće ne samo da se složilo s popisom preporuka koje su iznijeli građani, nego su čak i pozitivno komentirali proces koji su doživjeli kao "model po kojem bi se trebalo odlučivati o drugim važnim pitanjima društvene transformacije od lokalne do europske razine."⁷⁹

5.5. Političko uklapanje

Kako je mini-javnost uklopljena u politički sustav? Kako je dizajnirano "sučelje" s predstavničkom demokracijom? Kako se odnos razvijao tijekom trajanja mini-javnosti?

Nakon što je CCA uspostavljen saborskom rezolucijom, odgovornost za njegovu provedbu pripala je Ministarstvu zaštite klime, okoliša, energije, mobilnosti, inovacija i tehnologije (BMK) koje vodi članica Zelene stranke Leonore Gewessler. Dijelom zbog vremenskog ograničenja nije bilo međuministarske suradnje tijekom provedbe AZTN-a – činjenica koju izvješće evaluatora spominje na prilično kritičan način, jer je to dovelo do bliske povezanosti između AZTN-a, ministarstva i još važnije osobe ministrice i njezine stranke u očima javnosti. Jedna od glavnih zamjerki odnosila se na slabe odredbe u pogledu tretmana rezultata: "Iako je Federalna vlada bila glavni adresat rezolucije, daljnji postupak postupanja po preporukama nije eksplicitno reguliran."⁸⁰ U tom smislu, CCA nije imao jasno institucionalno mjesto u austrijskom političkom sustavu.

Tijekom faze promišljanja odabran je novi pristup za uključivanje dionika: niz organizacija—uključujući organizacije društvenih partnera, nevladine organizacije koje se bave ekologijom i socijalnom politikom te federalno predstavništvo organizacija mladih—oformilo je takozvani "Savjetodavni odbor dionika". Za razliku od znanstvenog savjetodavnog odbora, odbor dionika igrao je malu ulogu tijekom procesa, budući da organizacije nisu uspjele razjasniti svoje uloge, a razlike je bilo teško prevladati.

Četvrtog vikenda HKD je zakazao razgovore s predstavnicima ovih i nekoliko dodatnih organizacija te predstavnicima parlamentarnih stranaka. Naši sugovornici nisu bili nimalo impresionirani tim razgovorima, navodeći da su se predstavnici dionika i, još više, članovi stranke uglavnom držali dobro uvježbanih linija i pokazivali malo interesa za stvarno promišljanje (IP 1, 2, 3).⁸¹ Samo je jedan politički predstavnik ostao zapamćen po tome što je "govorio iskreno" (IP 3) i nije pribjegavao onome što se smatralo tipičnom političarskom retorikom. Dok izvješće evaluatora daje nešto nijansiraniju sliku, oni su

⁷⁸ ARGE Klimarat. 2022. Klimarat der Bürgerinnen und Bürger, 54. See also members' assessment of this change in Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report, 14

⁷⁹ ARGE Klimarat. 2022. Klimarat der Bürgerinnen und Bürger, 55

⁸⁰ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 14

⁸¹ Again our interviews echoed the opinions voiced in the evaluators' report (Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report, 16).

također otkrili da se "neki dionici nisu činili spremnima suočiti se s tako velikom raznolikošću informiranih mišljenja, u usporedbi s komorama za odjeke u kojima obično djeluju." ⁸²

5.6. Implementacija rezultata

Jesu li kreatori politika primijenili preporuke/rezultate mini-javnosti? Ako da, koji su dostupni i na koji način? Jesu li donositelji politika koristili rezultate u drugim oblicima?

Što se tiče provedbe preporuka, izvješće o procjeni Agencije jasno identificira glavni problem, a to je nedostatak obvezujućih propisa: "Rezolucijom Nacionalnog vijeća propisano je da će konkretne prijedloge koje izradi Agencija proslijediti Vladi. te da će konačno izvješće biti dostavljeno na raspravu Kabinetu za klimu i Nacionalnom odboru za klimu. Ne postoji zakonska obveza provođenja prijedloga AZTN-a." ⁸³

Dana 4. srpnja 2022. preporuke su službeno predstavljene u austrijskom parlamentu i predane ministrima Leonore Gewessler (BMK) i Martinu Kocheru (Ministarstvo rada i gospodarstva) kao i predstavnicima austrijske vlade. Očekivanja članova već su bila ambivalentna, kao što pokazuje evaluacijsko izvješće. Evaluatori su, između ostalog, "upitali su slažu li se ispitanici s tvrdnjom da će političari pokušati provesti njihove mjere. 13 posto se 'u potpunosti slaže', 41 posto 'prilično se slaže', 37 posto 'prilično se ne slaže' i četiri posto 'u potpunosti se ne slaže'. Četiri posto nije odgovorilo na ovo pitanje". ⁸⁴

BMK je u studenom 2022. odgovorio na preporuke jednu po jednu u opširnom dokumentu, koji je uključivao i odgovore drugih ministarstava "na adekvatan način", kako stoji u naslovu dokumenta. ⁸⁵ Na strani sudionika koje smo intervjuirali, odgovor je ostavio pomiješane emocije (IP 1, 2, 3): S jedne strane, cijenili su što su uopće dobili odgovor, budući da je postojala neizvjesnost oko političkog tretmana rezultata CCA-a. ⁸⁶ S druge strane, dokument je bio opis statusa quo, objašnjavajući koje su mjere ministarstva već poduzela i/ili gdje će ležati odgovornost za poduzimanje koraka, a ne hrabra izjava o snažnim novim klimatskim politikama.

Godinu dana nakon službene predaje rezultata svoje rasprave vladi, oko polovica članova HKD-a i dalje je aktivna u njihovoj udruzi (vidi niže). Što se tiče političkih odluka, nije bilo velikih pomaka – dijelom zato što koalicijska vlada koju čine konzervativna Narodna stranka i Zelena stranka ne može pronaći kompromis, dijelom zato što je oporba blokirala potrebnu dvotrećinsku većinu glasa u parlamentu za politiku koja mijenja austrijski ustav. Ministarstvo za klimu (BMK) ima tendenciju da ukazuje na

⁸² Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 38

⁸³ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 45

⁸⁴ Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report, 17

⁸⁵ Bundesministerium für Klimaschutz, Umwelt, Energie, Mobilität, Innovation und Technologie (BMK). 2022. Rückmeldung zu den Empfehlungen des Klimarats der Bürgerinnen und Bürger. Eine Einschätzung des BMK unter angemessener Berücksichtigung von Beiträgen der betroffenen Bundesministerien, insbesondere BMAW, BMBWF, BMF, BMKÖS, BML und BMSGPK. https://www.bmk.gv.at/dam/jcr:438f077e-1e72-4710-b270-8b3e9b8950be/BMK_Klimarat_Antworten_UA.pdf [Pristupljeno 22.06.2023]

⁸⁶ Ovaj osjećaj nedostatnog zalaganja političara je dodatno potaknut izjavom konzervativnog zastupnika parlamenta i klimatskog govornika svoje stranke Johannes Schmuckenschlager, koji je nedugo nakon kraja CCA izjavio da je mini-javnost posjedovala nedovoljni legitimitet te da za njega preporuka nisu relevantne. Iako su njegovi stranački kolege zauzeli drugačiju poziciju od njega te iako je Schmuckenschlager kasnije promijenio svoje mišljenje, šteta je već bila učinjena.. Orf.at. 3.7.2022: Klimarat präsentiert seine Empfehlungen an die Politik. <https://orf.at/stories/3274360/> [Pristupljeno 26.6.2023]

preporuku CCA-a kad najavljuje nove inicijative i tvrdi da one također čine dio tekućeg rada u ministarstvu, ali do vremena pisanja ovog teksta u lipnju 2023. jedva da se može pronaći bilo kakav rezultat politike.⁸⁷

5.7. Šira javnost

Kako je medijski/javni diskurs reagirao na mini-javnost? Je li se medijska pokrivenost promijenila tijekom mini-javnosti? Kako je mini-javnost komunicirala sa širom javnošću? Je li bilo utjecaja na javni diskurs?



Savjet: Pregled važnih uloga koje deliberativna demokracija može igrati osim izrade preporuka za donošenje politika može se pronaći u 3. dijelu **MANTA-webinara** na **MANTA web stranici**.

Evaluacijsko izvješće HKD-a sadržavalo je i ocjenu medijskog izvještavanja. U golim brojevima, bilo je "[o]ko 500 novinskih članaka [...] objavljenih u austrijskom tisku s fokusom na CCA između 01.07.2021. - 31.10.2022."⁸⁸ Dva kvalitetna medija – Der Standard i Die Presse – odabrana su za dubinsku analizu, otkrivajući da osim neutralnog dokumentiranja deliberativnog procesa i njegovih rezultata, postoji i pozitivno i negativno izvještavanje o zboru građana kao instrumentu raspravljačke demokracije. Često su se u pismima uredniku iznosili negativni stavovi i, primjerice, kritiziralo se HKD da je "populistički", da slijedi stranačke interese ili da je bacanje novca poreznih obveznika. Isti osjećaji pojavljuju se i u komentarima čitatelja u internetskoj verziji dviju novina. Općenito govoreći, tu dominiraju dva – kontradiktorna – kritička stajališta: jedno dovodi u pitanje demokratski legitimitet HKD-a bilo načelno bilo zbog njegove navodne nereprezentativnosti (npr. nazivajući ga "eho komorom" Zelene stranke), a drugo odbacuje svoje zahtjeve zbog navodne nestručnosti sudionika. U smislu okupljanja građana kao alata za demokratski razvoj, ovo pokazuje da se rasprava još ne shvaća kao demokratska vježba sama po sebi.

Zbog svoje medijske strategije koja je uključivala snažan fokus na regionalne medije, "austrijski CCA privukao je veliku medijsku pozornost i bio je poznat relativno velikom dijelu austrijskog stanovništva već u siječnju 2022."⁸⁹ Više od polovice stanovništva (53%) čulo je za postojanje CCA-a, prema anketi u vrijeme završne sjednice u lipnju 2022., u odnosu na 45% na početku procesa – međutim, 44% i dalje tvrdi da nikad nije čulo za CCA.⁹⁰

Napori HKD-a da izravno dopre do stanovništva bili su nešto manje uspješni. Sudionici su kritički ocijenili internetski alat "Klimatska skupština traži savjet" ("Klimarat fragt um Rat"), koji je osmišljen kako bi omogućio javnosti raspravu i glasanje za preporuku CCA-a te dodavanje svojih ideja. Prema procjeni organizatora, u javnom savjetovanju sudjelovalo je između pet i šest tisuća ljudi, a sudionici HKD-a uglavnom su bili za uključivanje šire javnosti kako bi se ne samo informirala o HKD-u, već i podigla svijest o klimatskim promjenama kao takvima. (IP 2). Međutim, na kraju je ova javna rasprava imala mali utjecaj na proces (IP 1, 3). Prema izvješću evaluatora, prikupljena je bujica novih ideja, koje se pokazalo nemogućim u potpunosti integrirati u razmatranje.⁹¹

⁸⁷ Prager, A. 05.06.2023. Was bleibt vom Klimarat? <https://www.derstandard.at/story/3000000172694/93-empfehlungen-des-klimar> [retrieved 26.06.2023]

⁸⁸ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 51

⁸⁹ Buzogány, A. et al. 2022. Evaluation Report, 15

⁹⁰ Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report, 4f

⁹¹ Praprotnik, K. et al. 2022. Evaluation Report, 26

5.8. Perspektive

Postoje li planovi za daljnju institucionalizaciju mini-javnosti? Je li mini-javnost utjecala na mišljenja o deliberativnoj demokraciji? Koje se lekcije mogu izvući za buduće projekte?

Teško je ocijeniti ukupni uspjeh CCA-a. Nedostaju mjerljivi rezultati u smislu jasnog utjecaja na politike ili održive promjene u javnim raspravama o klimatskim politikama, no ipak postoji niz pozitivnih pomaka. Prvo, sudionici su općenito ocijenili svoje iskustvo ovog oblika raspravljačke demokracije vrlo pozitivnim. Veliku pohvalu treba dati voditeljima i moderatorima koji su pratili naporan rad na izradi preporuka na profesionalan način i glatko vodili sam proces. Evaluatori su primijetili: "Dobar pokazatelj stavova prema ovom participativnom instrumentu je naznaka da bi se ispitanici odmah odazvali kad bi jednog dana bili pozvani u neko drugo vijeće građana."⁹² Još jedan pokazatelj mogao bi biti taj da, iako su sudionici (uključujući i naše ispitanike) bili suglasni da su puno naučili o surovosti stvarnosti klimatskih promjena, a posebno o hitnosti odlučnog djelovanja, prema anketama evaluatora, većina njih nije postati više zabrinuti zbog klimatskih promjena tijekom CCA. Dobici znanja i mogućnost djelovanja na temelju tog znanja kao zajednice naizgled dopuštaju da se brige o neposrednoj opasnosti pretvore u angažman i strast.

Tijekom procesa, nekoliko se sudionika uključilo u javno obraćanje, vođenje razgovora, davanje intervjua i obraćanje političkim akterima, posebice na regionalnoj i lokalnoj razini. Evaluacijsko izvješće ocjenjuje ovu strategiju, "izričito usmjerenu na sve političke snage [kao] važnu najbolju praksu na putu izgradnje širokih društvenih koalicija u vezi s pitanjima povezanim s klimatskim promjenama."⁹³ Na kraju procesa, oko polovica članova HKD-a odlučila je nastaviti svoj rad u obliku neovisne udruge ("Verein des österreichischen Klimarat der Bürger:innen")⁹⁴, što se može smatrati "najjačim signalom u preuzimanje inicijative, preuzimanje odgovornosti i osnaživanje građana koji sudjeluju."⁹⁵ U trenutku pisanja, otprilike godinu dana nakon sklapanja AZTN-a, udruga je aktivna u edukaciji i lobiranju u širokom spektru područja – uključujući npr. sastanci s političkim predstavnicima na različitim razinama od lokalne do europske ili držanje razgovora s raznolikom publikom poput Austrijske akademije znanosti i djece u osnovnim školama. Jedna od usvojenih tema bila je upravo preporuka koja nije naišla na suglasnost u završnom izvješću Agencije: dobrovoljno ograničenje brzine na 100 km/h na autocestama promovira se kampanjom naljepnica (IP 1, 2, 3). U vrijeme intervjua planiran je događaj kojim će se obilježiti godišnjica službene dostave preporuka austrijskoj vladi.

CCA je bila prva skupština građana u Austriji značajne veličine na nacionalnoj razini i stoga sadrži niz lekcija za buduće deliberativne demokratske inovacije. Među mnogim važnim preporukama koje se mogu izvući iz iskustava sudionika i koje se mogu pronaći u evaluacijskim izvješćima, dvije se čine najvažnijima. Prvo, buduće skupštine građana moraju biti postavljene s jačim mandatom i jasnim pravilima za korištenje njihovih preporuka. Drugo, jasna i realna očekivanja moraju se unaprijed postaviti među sudionicima i u široj javnosti. Umjesto pretpostavke da procesi promišljanja donose potpuno nova rješenja bez presedana, treba shvatiti da, više od bilo čega drugog, oni imaju važnu funkciju u pružanju legitimiteta hrabrim politikama. Kako je rekao jedan od naših sugovornika: "Političari su mogli samo reći:

⁹² Praprotnik K. et al. 2022, Evaluation Report, 25

⁹³ Buzogány A. et al. 2022, Evaluation Report, 51

⁹⁴ <https://klimarat-verein.at/> [Pristupljeno 30.11.2023]

⁹⁵ Buzogány A. et al. 2022, Evaluation Report, 42

‘Nismo mi, nego građani’, koji su tražili te stroge mjere" (IP 3). Austrijski kreatori politike tu su priliku nažalost propustili.

6. Sažetak



Savjet: Za više primjera o mini-javnostima diljem svijeta pogledajte 3. dio našeg **MANTA-webinara**. Materijali za istraživačke aktivnosti u razredu mogu se pronaći u dijelu IV **impulsnog materijala** [na MANTA web stranici](#).

Naše tri studije slučaja pokazuju da su mini-javnosti u Austriji implementirane kroz vrlo različite procese koji definiraju jesu li i kako povezane s političkim sustavom.

U Vorarlbergu je alat dobro uspostavljen i čini dio političkog sustava na državnoj razini. Od 2006. godine održano je više od 60 mini-javnosti, od kojih je 14 raspravljalo o temama na regionalnoj (državnoj) razini, a ostale su se bavile lokalnim temama. Za organizaciju i provedbu mini-javnosti zadužen je Ured za volonterski angažman i participaciju, tijelo regionalne uprave. Od 2013. alat je ugrađen u pokrajinski ustav Vorarlberga, a razvijene su posebne smjernice za pokretanje i provedbu okupljanja građana na regionalnoj i lokalnoj razini. Na regionalnoj razini, mini-javnosti mogu se pokrenuti odozdo prema gore (1000 građana) kao i odozgo prema dolje (pokrajinski parlament ili pokrajinska vlada).

Mini-javnost o budućnosti demokracije, koja je održana 18. i 19. rujna 2021., bila je prva mini-javnost u Austriji na nacionalnoj razini. Pokrenule su je odozdo prema gore tri nevladine organizacije (NVO): *Respekt.net*, *IG Demokratie* i *mehr demokratie! Österreich*. Skupština nije bila dio vladinih struktura i primarno je financirana putem crowdfundinga.

Austrian Climate Citizens' Assembly (CCA) bila je još jedna nacionalna mini-javnost u Austriji, ali za razliku od mini-javnosti o budućnosti demokracije, pokrenuta je odozgo prema dolje rezolucijom austrijskog parlamenta. Njegovom provedbom ispunjen je jedan od zahtjeva popularne peticije o klimatskim pitanjima u lipnju 2020. CCA se održavao kroz šest vikenda, od siječnja do lipnja 2022. Saborski prijedlog definirao je *Ministarstvo zaštite klime, okoliša, energije, mobilnosti, inovacija i Tehnologija* (BMK) kao glavni odgovoran za proces, što je dovelo do povezivanja HKD-a s osobom ministricice i njezine (zelene) stranke. Dok je institucionalna potpora time pružena mini-javnosti, nedostajala je sveobuhvatna predanost deliberativnom procesu od strane svih glavnih političkih aktera. Iako je HKD jednog vikenda izravno uključivao stranačke predstavnike i dionike, odnos s političkim sustavom u cjelini ostao je napet.

Provedbeni postupci također određuju tko donosi dnevni red za mini-javnosti, čime se definiraju pitanja za raspravu i djelomično unaprijed konfiguriraju ishodi.

U Vorarlbergu određivanje agende ovisi o tome radi li se o inicijativi odozgo prema dolje – u ovom slučaju, dnevni red postavlja ili pokrajinski parlament ili pokrajinska vlada – ili inicijativa odozdo prema gore – u ovom slučaju građani također definiraju dnevni red. U oba slučaja sazivačima pomaže Ured za volonterski angažman i participaciju koji nudi stručno vodstvo. Važno je napomenuti da je dnevni red ograničen na pitanja koja spadaju u nadležnost pokrajine ili općina, a ne na nacionalnu razinu.

Za mini-javnost o budućnosti demokracije, tri nevladine organizacije organizatori samo su pokrenule široku temu, dajući sudionicima priliku da oblikuju svoje vlastite specifičnije agende tijekom procesa. To je dovelo do pokretanja mnoštva golemih tema, koje su bile previše složene da bi se pravilno obradile unutar dvodnevnog događaja. Stoga je mini-javnost završila s jedva nekim konkretnim preporukama osim općenite želje za demokratičnijim sudjelovanjem.

U slučaju AZTN-a, određivanje agende bilo je odozgo prema dolje. Zastupnički prijedlog već je definirao opseg i cilj rasprave te osnove za raspravu. Dnevni red za CCA vikende organizatori su postavili prilično detaljno, strukturirali teme i prema tome odabrali stručnjake. Zanimljivo, iako je evaluacija zauzela prilično kritičan stav prema ovom pristupu odozgo prema dolje, sudionici su bili prilično zadovoljni što im je pružena jasna struktura kao i polazišta za razmatranje.

Jedna važna mjera uspjeha mini-javnosti jest način na koji **politički sustav** preuzima **rezultate**. Može li mini-javnost utjecati na politike i možda čak poticati **političke promjene**?

U Vorarlbergu se rezultati svake mini-javnosti prvo prezentiraju i raspravljaju u formatu World Café, odnosno javnom forumu, koji uključuje političke i administrativne donositelje odluka. Zatim se rezultati mini-javnosti i tih javnih događanja dalje evaluiraju u takozvanoj rezonantnoj skupini koja uključuje donositelje odluka i stručnjake koji određuju koje se preporuke mogu provesti. Rezultati rezonantne skupine moraju se objasniti predstavnicima mini-javnosti (obično u dva kruga povratnih informacija). U nekim slučajevima, prijedlozi mini-javnosti utvrđeni su u vladinom programu i implementirani kroz zakonske izmjene, ali češće poprimaju oblik manjih vladinih inicijativa.

Kao inicijativa pokrenuta isključivo odozdo prema gore, mini-javnost o budućnosti demokracije nije imala veze s političkim sustavom. Iako su kontaktirani politički predstavnici, organizatori ih nisu uspjeli uključiti u proces. Mala veličina događaja, neznanje donositelja političkih odluka i nedostatak medijske pokrivenosti pridonijeli su ograničenoj reakciji političkog sustava. Ovo je dodatno pogoršano činjenicom da mini-javnost nije uspjela dati jasne preporuke ili zahtjeve zbog široke agende.

U slučaju AZTN-a, parlamentarni prijedlog nije propisao jasan proces implementacije rezultata. U ovom slučaju, mini-javnost je došla do kataloga vrlo konkretnih preporuka koje su eksperti već odobrili kao dio procesa, ali je i dalje izostala reakcija političkog sustava. Iako je BMK dao poduži dokument kao odgovor, uglavnom je naveo status quo, a ne ponudio bilo kakvu opipljivu promjenu politike.

Na institucionalnoj razini, naše tri studije slučaja predstavljaju primjer triju različitih vrsta mini-javnosti: Vorarlberg pokazuje potencijal raspravljačkih demokratskih instrumenata ako se provode kao dio političkog sustava s dugoročnom perspektivom na regionalnoj i lokalnoj razini. U tom slučaju, promišljanja građana može prestati biti eksperiment i postati uobičajeni alat demokratskog upravljanja. Primjer također pokazuje da inicijative odozgo prema dolje i odozdo prema gore nisu nužno suprotstavljene jedna drugoj budući da je specijalizirani državni ogranak uvijek uključen i štiti definirane standarde. Iako ovaj primjer najjasnije pokazuje potencijal mini-javnosti, ostaju pitanja u vezi s mogućnošću skaliranja ovog sustava na nacionalnu (ili čak europsku) razinu, budući da regionalni i lokalni fokus ne samo da pojednostavljuje organizacijska pitanja, već i ograničava složenost pitanja, za vijećanje.

Kao prvi takav događaj na nacionalnoj razini, mini-javnost odozdo prema gore o budućnosti demokracije bila je uvelike demokratski eksperiment. Iako se teško može smatrati uspješnim, pruža vrijedne uvide za buduće inicijative. Prvo, pokazalo se da je moguće organizirati mini-javnost odozdo prema gore, uključujući i financiranje događaja. To pokazuje da su građani zainteresirani za sudjelovanje i spremni su uložiti novac, ali i vrijeme. Drugo, iako je više otvoren prema preferencijama sudionika, vrlo širok program donosi rizik od slabo definiranih rezultata koji se ne prevode dobro u jasne preporuke za političke aktere. Treće, ako mini-javnost ima za cilj utjecati na politike, potrebna joj je neka institucionalna veza s političkim sustavom kako bi se osiguralo da je donositelji odluka ne mogu jednostavno ignorirati.

Institucionalno govoreći, naš posljednji primjer, CCA, zauzima srednji položaj u smislu da je riječ o inicijativi odozgo prema dolje s političkim mandatom, ali nema jasne odredbe za provedbu rezultata. U ovom slučaju ambivalencije su najizraženije, a prevladavaju pitanja: Na koji bi se način moglo zajamčiti prihvaćanje rezultata bez postavljanja pitanja demokratskog legitimiteta? Treba li zbor građana moći donositi odluke koje su obvezujuće za demokratski izabrane zastupnike? Ili bi ga radije trebalo shvatiti kao forum za donositelje odluka za prikupljanje informiranih mišljenja? Može li narodni referendum o rezultatima - kao namješten, npr. u Kanadi i Irskoj - riješiti ovaj problem? Naša analiza ne daje jasne odgovore na ova pitanja, ali pokazuje da odnos između deliberativnih formata građana i političkog sustava mora obuhvatiti tretman rezultata. Bez jasnih pravila, mini-javnosti riskiraju podizanje neutemeljenih očekivanja i strahova.

U smislu demokratskog legitimiteta deliberativnih instrumenata, izbor predstavnika igra ključnu ulogu. U sve tri studije slučaja sudionici su odabrani nasumično u pokušaju da predstave raznolikost austrijskog društva, iako s različitim pristupima procesu odabira. Važno je da za sudjelovanje nije potrebno austrijsko državljanstvo, što (barem u teoriji) izuzima raspravljačke demokratske alate od demokratskih nedostataka koji proizlaze iz restriktivnih zakona o državljanstvu u društvu obilježenom migracijom, tj. gdje je sve veći dio stanovništva isključen iz političkih prava. Ipak, sve tri mini-javnosti imale su poteškoća u adekvatnom predstavljanju različitosti.

Mini-javnosti u Vorarlbergu obično se sastoje od 12 do 16 sudionika u dobi od 16 godina, koji se nasumično biraju iz civilnog registra. Stoga dostupni podaci koji osiguravaju raznolikost uključuju dob, spol i mjesto stanovanja, ali nisu dostupni nikakvi drugi podaci, npr. formalno obrazovanje, socioekonomski status ili migracijsko porijeklo. Iskustvo pokazuje da je pronalaženje žena i mladih sudionika obično teže. Kako također nema podataka o zanimanjima, vještinama i znanjima, organizatori su pronašli drugo rješenje, odnosno stručne panele, kad je bila potrebna određena ekspertiza.

Organizatori mini-javnosti o budućnosti demokracije nisu imali pristup matičnim knjigama. Stoga su nasumično odabrali sudionike iz adresara austrijske pošte. Slično matičnoj knjizi, on uključuje dob, spol i mjesto stanovanja. Kako bi osigurali što veću raznolikost, posegnuli su i za regrutiranjem pripadnika specifičnih sociodemografskih skupina, koje su tradicionalno podzastupljene u deliberativnim pothvatima. Zbog situacije s Covidom, završili su sa samo deset sudionika umjesto dvadeset, a nisu u potpunosti dosegli planiranu raznolikost.

Proces zapošljavanja u CCA-u proveo je *Statistic Austria*, koji je, naravno, na raspolaganju imao daleko opsežnije podatke i više resursa. Dodajući gore navedenim kategorijama, regruteri su u proces uključili formalno obrazovanje i prihode. U ovom slučaju cilj je bio doseći znatno veću grupu od 100 sudionika. Slijedeći proces u dva koraka, organizatori su uspjeli postići reprezentativnost u odnosu na spol, obrazovanje i prihode, no raspodjela između dobnih skupina bila je donekle neravnomjerna, a osobe s migrantskom poviješću – osobito osobe rođene izvan EU – bile su podzastupljene. Opet je situacija s COVID-om bila ograničavajući čimbenik jer ljudi koji nisu cijepljeni nisu mogli sudjelovati. Međutim, upečatljivije ograničenje u ovom slučaju bila je politička pristranost, tj. sklonost ljudima koji su već zainteresirani i zabrinuti za klimatske promjene. Iako su podaci o političkim preferencijama prikupljeni tijekom procesa odabira, oni nisu korišteni kao kriterij.

Općenito, procesi odabira u sva tri slučaja uspjeli su prilično dobro osigurati **raznolikost sudionika** unutar ograničenja zadanih okolnostima. Pogotovo u usporedbi s društvenim predrasudama koje se obično nalaze u samoizabranim deliberativnim formatima, tj. prevelikom zastupljenosti starijih, dobro

obrazovanih građana, mini-javnosti sa svojim selekcijskim procesima pokazuju se puno dostupnijima. Jedna dodatna mjera preporučena u izvješćima o evaluaciji bila je upotreba jezika koji je jednostavan za korištenje u pozivnim pismima kako bi bili inkluzivniji prema migrantima kao i osobama s kognitivnim poteškoćama. Problem političke pristranosti, međutim, nije lako prevladati jer su ljudi prirodno spremniji sudjelovati ako imaju interes i emocionalno ulaganje u temu razmatranja. Opet, ovo ukazuje na jednu od ambivalentnosti instrumenta: dok sam raspravljački proces može profitirati od zajedničke predanosti sudionika, također može biti štetan za demokratski legitimitet ako ljudi osjećaju da njihova mišljenja uopće nisu zastupljena unutar mini-javnosti.

U smislu **deliberativne prakse**, čini se da se pojavljuju zajednički standardi olakšavanja. Tehnika moderiranja **dinamičke facilitacije** korištena je u sva tri slučaja. Cilj ove tehnike je postići suglasnost, što znači utvrđivanje rezultata i preporuka kojima se nitko – ili barem ne mnogi – od sudionika snažno protivi. Ovo se razlikuje od postizanja konsenzusa, koji bi zahtijevao da se svi sudionici u potpunosti slažu. U slučaju AZTN-a, primjedbe iznesene u odnosu na neke od preporuka uvrštene su u završni dokument. Proces raspravljanja tijekom mini-javnosti o budućnosti demokracije pokazuje da – čak i uz profesionalno osposobljene moderatore – može doći do grupne dinamike koja daje nejednako vrijeme za govor različitim grupama sudionika. U ovom slučaju, primijećeno je da je ženama trebalo manje vremena nego muškarcima, što odražava širu nejednakost spolova. Unatoč tome, studije slučaja pokazuju da odgovarajuće facilitiranje omogućuje otvorenu razmjenu ideja među različitim skupinama sudionika. CCA, koji je uključivao duži proces, pružio je sudionicima priliku da ostvare zajedničku predanost deliberativnom radu.

Zanimljivo je da je uloga **stručnog znanja** unutar deliberativnih procesa uvelike varirala. U Vorarlbergu sudionicima se rutinski daje informativni materijal prije razmatranja, ali tijekom razmatranja nisu prisutni stručnjaci. Umjesto toga, uvode se u kasnijoj fazi procesa kad se radi o vrednovanju rezultata u smislu mogućnosti provedbe. Na mini-javnosti o budućnosti demokracije uopće nije uključeno stručno znanje – dijelom i zbog širokog rasporeda programa. Suprotno vrijedi za AZTN, gdje su stručnjaci bili uključeni u cijeli proces u različitim ulogama. Ne samo da su dali svoj doprinos na početku procesa, već su dali i povratne informacije o preporukama zbora građana. Ponovno se može istaknuti jedna od ambivalentnosti raspravljačkih procesa: dok su stručnjaci pomogli u usmjeravanju procesa i osiguranju izvedivosti preporuka, njihova uključenost također nosi rizik od pristranosti građana i unaprijed konfiguriranih rezultata. Ipak, kad se teži raspravljačkom idealu racionalnog promišljanja, tj. onom koji se temelji na argumentima, a ne na unaprijed stvorenim mišljenjima, ne postoji alternativa pružanju sudionicima činjeničnih informacija o složenim temama.

Na kraju, ali ne manje važno, mini-javnosti također teže utjecati na **širu javnost**. U Vorarlbergu je detaljna dokumentacija svake mini-javnosti javno dostupna na internetu pomoću posebnog deliberativnog demokratskog alata koji osigurava državna vlada. Ured za volonterski angažman i participaciju ulaže velike napore u promociju alata (npr. putem YouTubea). Iako mini-javnosti imaju relativno dugu povijest u Vorarlbergu, vrijedi napomenuti da su neki sudionici izjavili da nikad nisu čuli za te deliberativne forume prije nego što su dobili poziv za sudjelovanje. Medijska izvješća mogu se pronaći prvenstveno na manjim lokalnim vijestima budući da je većina agendi ograničena na regionalnu ili čak lokalnu razinu. U slučaju mini-javnosti o budućnosti demokracije, medijski odaziv i svijest javnosti o procesu nisu ispunili očekivanja organizatora. Nejasan dnevni red, neodređeni rezultati i nedostatak političke ukorijenjenosti nisu pomogli pobuditi interes među novinarima. AZTN je, s druge strane, bio predmet mnogih medijskih napisa i doveo je do žestokih javnih rasprava u komentatorskim rubrikama. Slično mini-javnostima u Vorarlbergu, CCA je također osigurao online alat za uključivanje šire javnosti u raspravu. U ovom slučaju

organizatori su bili zatrpani prijedlozima i komentarima do te mjere da ih je bilo nemoguće uključiti u deliberativni proces. Ukratko, čini se da je teško upravljati odnosom mini-javnosti prema široj javnosti. Otvaranje procesa uključivanjem šire javnosti kao aktivnog sudionika u deliberaciju čini se teškim i zahtjevnim resursima ili bi čak moglo biti štetno za deliberativni proces kao takav. Ipak, angažman i interes javnosti mogu biti važni čimbenici za očuvanje legitimnosti i održivosti rezultata i, dugoročno gledano, sami instrumenti deliberativne demokracije. Rasprave oko AZTN-a također su pokazale da se javno mnijenje tek treba uvjeriti u korisnost i legitimnost instrumenta.

Rezimirajući i odvaživši se zaviriti u budućnost, zaključujemo da su mini-javnosti u Vorarlbergu već dokazale da mogu biti **vrijedan alat za deliberativno sudjelovanje na regionalnoj ili lokalnoj razini**. Oni mogu pružiti poticaj promjenama i poticati inovativne inicijative, ali su ograničenog opsega zbog vezanosti uz nadležnosti državne vlade. Stoga ostaje pitanje kako se ti alati mogu prilagoditi širim, složenijim i spornijim pitanjima na nacionalnoj (ili čak europskoj) razini. Iako mini-javnost o budućnosti demokracije nije dovela do opipljivih rezultata, može se smatrati pionirskim projektom: ne samo da je to bila prva nacionalna, već i prva mini-javnost u cijelosti odozdo prema gore u Austriji. U nastavku mini-javnosti o prometnom sustavu u pokrajinama Beč, Donja Austrija i Gradišće, organizatori su se već pozabavili nekim pitanjima koja su iskrsnula na mini-javnosti o budućnosti demokracije. Bez obzira na sve razlike, Agencija je također patila od nedostatka opipljivog utjecaja na politike ili čak javne rasprave. Međutim, činjenica da mnogi sudionici nastavljaju svoj rad u dobrovoljnoj udruzi jasno govori o **promjeni koju je to donijelo za izravno uključene osobe**. Sve naučeno iz obje nacionalne mini-javnosti jasno pokazuje da njihova učinkovitost ovisi o njihovoj ukorijenjenosti u politički sustav, jasnom mandatu i spremnosti donositelja odluka da rezultate shvate ozbiljno.

7. Pristup vlastitoj mini-javnosti korak po korak

Kao čitatelj/ica zbornika, sad ste imate brojne informacije o načinima funkcioniranja mini-javnosti. Nadamo se da će kombinacija rasprava iz akademske literature s analizom praksi u zborovima građana u Austriji pružiti dobru osnovu za razvoj vlastitih obrazovnih praksi.



Savjet: Za još više informacija, a posebno za vježbe za učionicu, pogledajte različite materijale na [MANTA-web stranici](#). Vježbe o tome kako dizajnirati svoju vlastitu mini-javnost mogu se pronaći u obuci kombiniranog i na stanici 5 impulsnog materijala.

Na kraju zbornika željeli bismo zamoliti čitatelje i čitateljice da razmisle o procesu dizajniranja mini-javnosti korak po korak, nadovezujući se na studije slučaja koje smo predstavili u ovom zborniku. Sljedeća pitanja trebala bi pomoći u strukturiranju ovog procesa i osigurati da su važni aspekti u potpunosti pokriveni.

Zadatak: Kako biste – ostavljajući praktična razmatranja po strani – organizirali vlastitu mini-javnost?

Pitanje 1: O kojem biste pitanju(ima) željeli da se raspravlja u mini-javnosti?

Razmišljanje: Koje su specifične značajke mini-javnosti u usporedbi s drugim alatima za sudjelovanje građana? Što su prednosti, a što mane mini-javnosti kao specifičnog oblika raspravljačke demokracije? Postoje li posebne teme posebno prikladne (ili posebno neprikladne) za ovu vrstu raspravljačkog foruma? Postoji li ograničenje primjenjivosti instrumenta u smislu veličine ili političke razine (npr. nacionalne, europske, globalne)?

Pitanje 2: Zašto nam je potrebna mini-javnost o ovom pitanju/ovim problemima?

Razmišljanje: Zašto bi mini-javnost bila prikladnija za rješavanje problema od reprezentativnih demokratskih procesa? Kako i u kojoj ulozi se raspravljačka demokracija može uključiti u procese donošenja politika unutar predstavničke demokracije? Pod kojim je okolnostima razmatranje (neizabranih) građana legitimno sredstvo za donošenje preporuka ili čak odluka o politici?

Pitanje 3: Koje bi ciljeve mini-javnost trebala pokušati postići? U kojem bi obliku trebali biti rezultati i što bi se trebalo dogoditi s onima nakon procesa?

Razmišljanje: Kakvu bi vrstu moći sudionici trebali imati? Trebaju li kreatori politika biti obvezni slijediti preporuke građana? Treba li utjecaj na obilježja javnog mnijenja biti cilj za mini-javnosti? Pod kojim uvjetima se mini-javnost može smatrati uspješnom? Koju biste od tri studije slučaja ocijenili uspješnima i zašto?

Pitanje 4: Tko bi trebao pokrenuti i organizirati mini-javnost?

Razmišljanje: Koje su prednosti i nedostaci procesa odozgo prema dolje i odozdo prema gore pri pokretanju mini-javnosti? Koje bi se strategije mogle osmisliti za premošćivanje jaza između različitih pristupa?

Pitanje 5: Kako odabrati sudionike?

Razmišljanje: U idealnom obliku, mini-javnost bi predstavljala populaciju u cjelini. Je li to moguće? Koji se koraci mogu poduzeti da bismo se približili takvoj idealnoj situaciji i koje poteškoće i dalje postoje? U praksi, mini-javnosti se uglavnom zadovoljavaju predstavljanjem različitosti, a ne istinski reprezentativnim u statističkom smislu riječi. Mogu li i dalje zahtijevati demokratski legitimitet?

Pitanje 6: Kako bi trebao izgledati sam raspravljački proces?

Razmišljanje: Kako se raspravljački ideal razmjene racionalnih argumenata slobodan od moći može aproksimirati u praksi, odnosno kako se mogu prevladati razlike u statusu između sudionika? Koju ulogu treba igrati stručno znanje? Koju ulogu može i treba imati šira javnost naspram mini-javnosti? Trebaju li dionici i/ili političari biti izravno uključeni?

8. Daljnji izvori

8.1. Pregled i primjeri mini-javnosti

Escobar, Oliver, und Stephen Elstub. 2017. Forms of Mini-publics. https://newdemocracy.com.au/wp-content/uploads/2017/05/docs_researchnotes_2017_May_nDF_RN_20170508_FormsOfMiniPublics.pdf [retrieved 16.10.2023]

→ Kratki rad koji razlikuje različite oblike mini-javnosti

FIDE – Federation for Innovation in Democracy. <https://www.fide.eu/> [retrieved 16.10.2023]

→ Mreža i web stranica sa sjedištem u Bruxellesu posvećena skupštinama građana u Europi

Hierlemann, Dominik, and Céline Diebold. 2021. French Citizens' Convention on Climate. https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/Projekte/Demokratie_und_Partizipation_in_Europa/Shortcut/Issue_4_French_Citizens_Convention_on_Climate/210218_Shortcut_4_French_Citizens_Convention_WEB.pdf [retrieved 31.10.2023]

→ Činjenice o Konvenciji francuskih građana o klimi

Hierlemann, Dominik. 2020. Small Country, Big Innovation: The Irish Citizens' Assembly. https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/Projekte/Demokratie_und_Partizipation_in_Europa/Shortcut/Issue_3_Irish_Citizens_Assembly/201217_Shortcut-3-Irish_Citizens_Assembly_Web.pdf [retrieved 31.10.2023]

→ Činjenice o Irskoj građanskoj skupštini

Journal of deliberative democracy. <https://delibdemjournal.org/> [retrieved 16.10.2023]

→ Interdisciplinarni časopis otvorenog pristupa koji objavljuje članke o svim aspektima deliberativne demokracije

KNOCA – Knowledge Network on Climate Assemblies: <https://knoca.eu/> [retrieved 16.10.2023]

→ Europska mreža dijeli izvješća i saznanja o klimatskim skupštinama

Moskovic, Jonathan, Bérangère Jouret, and Anna Renkamp. 2023. Deliberative Committees: A New Approach to Deliberation between Citizens and Politicians in Brussels. https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/BSt/Publikationen/GrauePublikationen/Shortcut_9_Deliberative_Committees.pdf [retrieved 31.10.2023]

→ Činjenice o deliberativnim odborima

Niessen, Christoph, and Min Reuchamps. 2019. Designing a Permanent Deliberative Citizens Assembly: The Osbelgien Modell in Belgium. <https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal:229726> [retrieved 31.10.2023]

→ Članak o stalnom građanskom vijeću u Belgiji

OECD. 2020. Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave. OECD. https://www.oecd-ilibrary.org/governance/innovative-citizen-participation-and-new-democratic-institutions_339306da-en [16.10.2023]

→ Izvješće OECD-a o deliberativnim praksama, uključujući "Načela dobre prakse za deliberativne procese za javno odlučivanje", temeljeno na usporednim empirijskim dokazima

OECD. 2021. OECD Database of Representative Deliberative Processes and Institutions. <https://airtable.com/shrHEM12ogzPsOnQG/tbl1eKbt37N7hVFHF/viwxQgJNyONVHkmS6?blocks=hide> [retrieved 16.20.2023]

→ Baza podataka o deliberativnim praksama diljem svijeta

Paulis, Emilien et al. 2020. The POLITICIZE Dataset: An Inventory of Deliberative Mini-Publics (DMPs) in Europe. In: European Political Science 20(3): 521–42. <https://europepmc.org/article/PMC/PMC7371796> [retrieved 16.10.2023]

→ Analiza 105 deliberativnih mini-javnosti održanih između 2000. i 2020.

Schmidt, Maximilian and Courtney Aitken. 2022. Citizens' Assemblies – an international comparison. SPICe Briefing SB 22-07. Edinburgh: The Scottish Parliament. <https://sp-bpr-en-prod-cdnep.azureedge.net/published/2022/2/1/12a76138-5174-11ea-8828-000d3a23af40/SB%2022-07.pdf> [retrieved 16.10.2023]

→ Dokument za škotski parlament koji daje pozadinu o okupljanjima građana, kao i detaljnu raspravu o škotskim primjerima

TU Berlin. 2021. Doing Mini-Publics Database. The Spread of Mini-Publics across the World. <https://sfb1265.github.io/mini-publics/> and https://docs.google.com/spreadsheets/d/1Ue4Mdwf6ngzPCKmz5tKW9FavoeXLEZPEFbJI2mnAX_E/edit#gid=2061509366 [retrieved 16.20.2023]

→ Baza podataka i karta mini-javnosti širom svijeta

8.2. Preporuke za praktičare

Berg, Carsten et al. 2023. The European Citizens' Assembly: Designing the Missing Branch of the EU Carsten. European University Institute and DemocracyNext. <https://www.demnext.org/papers> [retrieved 17.10.2023]

→ Autori iznose argumente za Europsku građansku skupštinu, istražuju njezina temeljna načela i značajke dizajna te predlažu putove za provedbu

Bryant, Peter, and Lucy Stone. 2020. Climate Assemblies and Juries: A people-powered response to the climate emergency. Shared Future. <https://sharedfuturecic.org.uk/wp-content/uploads/2020/08/Shared-Future-PCAN-Climate-Assemblies-and-Juries-web.pdf> [retrieved 16.10.2023]

→ Vodič za lokalne vlasti za stvaranje uspješnih skupština građana koje se mogu baviti klimatskim pitanjima

CCA-Project: Climate Citizens' Assemblies. Aiming for impact by learning with, from and for European practices. <https://www.cca-project.org/> [retrieved 16.10.2023]

→ Preporuke za uspješne zborove građana o klimatskim pitanjima

CDDG/COE. 2023. Report on Deliberative Democracy. <https://rm.coe.int/report-on-deliberative-democracy-eng/1680aaf76f> [retrieved 16.10.2023]

→ Izvješće i preporuke Europskog odbora za demokraciju i upravljanje (CDDG) Vijeća Europe

DemocracyNext. 2023. Assembling an Assembly Guide. <https://www.demnext.org/uploads/DemocracyNext-Assembling-an-Assembly-Guide-print-version.pdf> [retrieved 31.10.2023]

→ Vodič za institucije, organizacije, gradske uprave ili kreatore politika zainteresirane za vođenje Zbora građana

Flanigan et al. n.d. Panelot - Everyone Deserves a Fair Chance. <https://panelot.org/> [retrieved 31.10.2023]

→ Alat za odabir reprezentativnog vijeća građana

newDemocracy Foundation. n.d. Stratified Random Selection Tool. <https://selection.newdemocracy.com.au/> [retrieved 31.10.2023]

→ Alat za izvođenje stratificiranih nasumičnih odabira

OECD. 2020. Good Practice Principles for Deliberative Processes. OECD. <https://www.oecd.org/gov/open-government/good-practice-principles-for-deliberative-processes-for-public-decision-making.pdf> [retrieved 16.10.2023]

→ Kratki vodič koji sažima najvažnija načela za provedbu deliberativnih procesa

UN Democracy Fund & NewDemocracy Foundation. 2019. Enabling National Initiatives to Take Democracy Beyond Elections. <https://www.newdemocracy.com.au/wp-content/uploads/2018/10/New-Democracy-Handbook-FINAL-LAYOUT-reduced.pdf>

→ Vodič za osmišljavanje i rad zborova građana

University of British Columbia: Participedia. <https://participedia.net/> [retrieved 17.10.2023]

→ Višejezična platforma za prikupljanje informacija o projektima sudjelovanja diljem svijeta

Westminster Foundation for Democracy. <https://www.wfd.org/openness-and-participation> [retrieved 16.10.2023]

→ Stranica WDF nudi obilje materijala o demokraciji općenito. Savjet: upotrijebite funkciju pretraživanja kako biste pronašli resurse o "deliberativnoj demokraciji".

White, Kimbra, Nicole Hunter, and Keith Greaves. 2022. Facilitating Deliberation – A Practical Guide. MosaicLab.

→ Priručnik s vodičem korak po korak za olakšavanje razmatranja

8.3. Pozadina, teorija i akademska rasprava

Bächtiger, Andre et al. 2018. The Oxford Handbook of Deliberative Democracy. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198747369.0010001> [retrieved 16.10.2023]

→ Akademijski priručnik o deliberativnoj demokraciji

Bech-Pedersen, Palle. 2023. On blind deference in Open Democracy. European Journal of Political Theory. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14748851231174166> [retrieved 31.10.2023]

→ Krićka procjena slijepog poštovanja u kontekstu mini-javnosti

Carson, Lyn. 2007. Creating Democratic Surplus through Citizens' Assemblies. In: *Journal of Deliberative Democracy* 4(1). <https://doi.org/10.16997/jdd.64> [retrieved 16.10.2023]

→ Članak o australskoj građanskoj skupštini koja se bavi demokratskim deficitom

Courant, Dimitri. 2022. Institutionalizing Deliberative Mini-Publics? Issues of Legitimacy and Power for Randomly Selected Assemblies in Political Systems. In: *Critical Policy Studies* 16(2): 162–80. <https://doi.org/10.1080/19460171.2021.2000453>

→ Članak koji istražuje različite mogućnosti institucionalizacije mini-javnosti i kritički procjenjuje namjerne i nenamjerne posljedice

Dryzek, John S. et al. 2019. The Crisis of Democracy and the Science of Deliberation. In: *Science* 363(6432): 1144–46. <https://doi.org/10.1126/science.aaw2694> [retrieved 16.10.2023]

→ Autori tvrde da se kriza demokracije može riješiti samo uključivanjem građana. Dok je stvarni svijet demokratske politike trenutačno daleko od deliberativne ideje, kažu da bi se jaz mogao premostiti

Elstub, Stephen/Rodríguez, Óliver Escobar (eds.). 2019. *Handbook of Democratic Innovation and Governance*. Edward Elgar Publishing.

→ Zbornik članaka o demokratskim inovacijama, uključujući mini-javnosti kao jedan od mogućih inovativnih oblika

Font, Joan et al. 2018. Cherry-Picking Participation: Explaining the Fate of Proposals from Participatory Processes. In: *European Journal of Political Research* 57(3): 615–36. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12248> [retrieved 16.10.2023]

→ Članak koji istražuje koji čimbenici utječu na to hoće li se i kako prijedlozi politika građana prihvatiti i provesti

Gleason, Laurel S. 2011. Revisiting 'The voice of the People': An evaluation of the claims and consequences of deliberative polling. *Critical Review* 23 (3): 371–92. <https://doi.org/10.1080/08913811.2011.635872> [retrieved 31.10.2023]

→ Ispitivanje tvrdnje da politička anketa dovodi do bolje informiranosti javnosti

Grönlund, Kimmo et al. (eds.). 2014. *Deliberative mini-publics: Involving citizens in the democratic process*. ECPR Press.

→ Zbirka eseja o teorijskim raspravama i praktičnim iskustvima s mini-javnostima

Hendriks, Frank/Wagenaar, Charlotte. 2023. The Deliberative Referendum: An Idea Whose Time Has Come? In: *Administration & Society*, 55(3): 569-590. <https://doi.org/10.1177/00953997221140898> [retrieved 17.20.2023]

→ Autori istražuju kako bi se zborovi građana i referendumi mogli povezati radi boljeg povezivanja društva i uprave

Lafont, Cristina. 2015. Deliberation, Participation, and Democratic Legitimacy: Should Deliberative Mini-Publics Shape Public Policy? In: *Journal of Political Philosophy* 23(1): 40–63. <https://doi.org/10.1111/jopp.12031> [retrieved 16.10.2023]

Lafont, Cristina. 2020. *Democracy without Shortcuts: A Participatory Conception of Deliberative Democracy*. Oxford.

→ U obje publikacije Lafont istražuje kritički pogled na mini-javnosti i njihovu ulogu naspram ideala deliberativne demokracije

Niemeyer, Simon and Julia Jennstål. 2016. The Deliberative Democratic Inclusion of Future Generations. In: González-Ricoy, Iñigo/Gosseries, Axel (eds.). Institutions For Future Generations. Oxford University Press: 247–65. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198746959.003.0015> [retrieved 16.10.2023]

→ Poglavlje u kojem se zagovara institucionalizacija deliberativne mini-javnosti kao mehanizma za poboljšanje položaja budućih generacija u procesu donošenja odluka i zastupanja tih interesa u mašti javnosti.

Niemeyer, Simon et al. 2023. How Deliberation Happens: Enabling Deliberative Reason. In: American Political Science Review: 1–18. <https://doi.org/10.1017/S0003055423000023> [retrieved 16.10.2023]

→ Članak koji raspravlja pod kojim se uvjetima može postići visokokvalitetno rasuđivanje

Niessen, Christoph. 2019. When Citizen Deliberation Enters Real Politics: How Politicians and Stakeholders Envision the Place of a Deliberative Mini-Public in Political Decision-Making. In: Policy Sciences 52(3): 481–503. <https://doi.org/10.1007/s11077-018-09346-8> [retrieved 17.10.2023]

→ U članku se istražuje kako drugi politički akteri smatraju mini-javnosti "pridošlicama" u političkom sustavu

O'Flynn, Ian. 2021. Deliberative democracy. Polity Press.

→ Pozadina teorije deliberativne demokracije i akademske rasprave oko te teme

O'Flynn, Ian. 2022. Deliberative Democracy and Citizens' Assemblies – Rules of the Game (Podcast). <https://rulesofthegame.blog/deliberative-democracy-and-citizens-assemblies/> [retrieved 16.10.2023]

→ Epizoda #22 podcasta "Pravila igre" s Ianom O'Flynnom, vodećim stručnjakom za deliberativnu demokraciju

Peixoto, Tiago C. and Paolo Spada. 2023. Reflections on the Representativeness of Citizens' Assemblies and Similar Innovations. In: DemocracySpot. <https://democracyspot.net/2023/02/22/reflections-on-the-representativeness-of-citizens-assemblies-and-similar-innovations/> [retrieved 17.10.2023]

→ Razmišljanja o "reprezentativnosti" mini-javnosti i argumenti zašto su korisne, iako su nesavršene

Percy-Smith, Barry et al. (eds.). 2023. A Handbook of Children and Young People's Participation: Conversations for Transformational Change. Routledge.

→ Zbirka specifičnih izazova za participativne procese koji uključuju djecu i mlade

Pow, James et al. 2020. It's Not Just the Taking Part That Counts: 'Like Me' Perceptions Connect the Wider Public to Minipublics. In: Journal of Deliberative Democracy 16(2). 43-55. <https://doi.org/10.16997/jdd.368> [retrieved 16.10.2023]

→ Odgovarajući na Lafontov kritički stav, autori istražuju pod kojim uvjetima šira javnost doživljava mini-javnosti kao primjerenu reprezentaciju

Reuchamps, Min et al (eds.). 2023. De Gruyter Handbook of Citizens' Assemblies. Berlin: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110758269> [retrieved 16.10.2023]

→ Uređena knjiga koja prikazuje aktualne rasprave o zborovima građana

Setälä, Maija. 2017. Connecting Deliberative Mini-Publics to Representative Decision Making. In: European Journal of Political Research 56(4): 846–63. <https://ejpr.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1475-6765.12207> [retrieved 16.10.2023]

→ Istraživački članak koji detaljno opisuje kako se mini-javnosti mogu prilagoditi unutar postojećih predstavničkih demokratskih sustava

Setälä, Maija. 2018. Deliberative Mini-Publics in Democratic Systems. In: Morel, Laurence/Qvortrup, Matt (eds.): The Routledge Handbook to Referendums and Direct Democracy. London. <https://doi.org/10.4324/9780203713181> [retrieved 16.10.2023]

→ Pregled različitih dizajna za mini-javnosti i odnosnu kvalitetu promišljanja

Stack, Shauna and Erich Griessler. 2022. From a "Half Full or Half Empty Glass" to "Definitely a Success". Explorative Comparison of Impacts of Climate Assemblies in Ireland, France, Germany and Scotland. Wien: IHS. <https://irihs.ihs.ac.at/id/eprint/6113/> [retrieved 16.10.2023]

→ Rad koji uspoređuje okupljanja građana o klimatskim pitanjima s fokusom na njihove utjecaje

Vrydagh, Julien and Didier Caluwaerts. 2023. How Do Mini-Publics Affect Public Policy? Disentangling the Influences of a Mini-Public on Public Policy Using the Sequential Impact Matrix Framework. In: Representation 59(1): 117–36. <https://doi.org/10.1080/00344893.2020.1862901>. [retrieved 17.10.2023]

→ Autori koriste složeni okvir za koherentnije mjerenje potencijalnih utjecaja mini-javnosti

Wells, Rebecca et al. 2021. Are Citizen Juries and Assemblies on Climate Change Driving Democratic Climate Policymaking? An Exploration of Two Case Studies in the UK. In: Climatic Change 168(1–2): Article nr 5. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10584-021-03218-6> [retrieved 16.10.2023]

→ Članak koji govori o utjecaju i na koji zbor građana na klimatske politike

Willis, Rebecca, Nicole Curato, and Graham Smith. 2022. Deliberative democracy and the climate crisis. WIREs 13(2): <https://doi.org/10.1002/wcc.759> [retrieved 31.10.2023]

→ U članku se ispituje potencijalna uloga zborova građana u ispunjavanju ciljeva Pariškog sporazuma

8.4. Temeljni pojmovi

Dahl, Robert A. 1989. Democracy and Its Critics. Yale University Press.

→ Pozadinska literatura o modernoj demokraciji, u kojoj je Dahl također predložio ideju "minipopulusa".

Fishkin, James S. 1991. Democracy and Deliberation: New Directions for Democratic Reform. New Heaven / London.

→ Autor između ostalog pita kako demokracija može poticati jednakost i visokokvalitetno promišljanje istovremeno

Fishkin, James S. 2009. When the People Speak: Deliberative Democracy and Public Consultation. Oxford University Press.

→ Knjiga, temeljena na primjerima deliberativnih procesa iz stvarnog svijeta, pokazuje kako deliberacija može oživjeti naše moderne demokracije.

Habermas, Jürgen. 1984/1987. Theory of Communicative Action. Beacon Press.

→ Vjerojatno najvažniji filozofski temelji deliberativne demokracije

Ova je knjižica osmišljena uglavnom kao izvor za nastavnike, ali i za studente, novinare i širu javnost zainteresiranu za sažete informacije o mini-javnostima kao jednom specifičnom obliku deliberativne demokracije.

Pruža teorijsku i konceptualnu pozadinu o deliberativnoj demokraciji i specifičnostima mini-javnosti i okupljanja građana.

Međutim, glavni dio brošure ima za cilj približiti se stvarnoj praksi deliberativne demokracije fokusirajući se na tri mini-javnosti u Austriji, koje se koriste za istraživanje snaga i slabosti alata u različitim okruženjima:

- Regionalne i lokalne mini-javnosti u Vorarlbergu
- Nacionalna mini-javnost o budućnosti demokracije
- Austrijska klimatska skupština građana (CCA)

Popis preporučene literature i poveznice pružaju putove do daljnjih informacija o deliberativnoj demokraciji i mini-javnostima.



MANTA

Mini-Publics And Other New Forms
Of Participation In Civic Education